

3. WIELCZ KSIĄDZĘ POSKIEPIŚCĄ

IWAN I KALITA	276
SZYMON DUMNY	287
IWAN II PIĘKNY	291
DYMITR DOŃSKI	295
WASYL I DYMITRIEWICZ	306
WASYL II ŚLEPY	311
JERZY DIMITRIEWICZ	318
WASYL JURIEWICZ KOSOOKI	321
DYMITR JURIEWICZ SZEMIAKA	323
IWAN III SROGI (WIELKI)	328
WASYL III IWANOWICZ	340

ІЩАН I КАЛТА

1328-1340

Ojciec: DANIEL ALEKSANDROWICZ | ROZDZIAŁ I,
BIOGR. ALEKSANDRA I NEWSKIEGO
Matka: AGRYPINA | BIOGR. ALEKSANDRA I NEWSKIEGO
Rodzeństwo: BIOGR. ALEKSANDRA I NEWSKIEGO

Urodził się ok. 1288, być może w dniu 1 października. Przydomek KALITA (czyli kaleta: sakiewka, mieszek) nadali mu już współcześni a nawiązywał on do hojności księcia wobec ubogich (wedle innej hipotezy do pełnionej przez Iwana funkcji poborcy daniny dla Ordy). Od 1310 był rzeczywistym współrządcą starszego brata Jerzego w księstwie moskiewskim. Po śmierci brata w 1325 objął rządy w Moskwie. Rok później doprowadził do przeniesienia tam z Włodzimierza siedziby metropolity, co uczyniło z Moskwy realną stolicę Rusi. Na skutek zabiegów Iwana w 1328 chan tatarski pozbawił tronu włodzimierskiego Aleksandra II Michajłowicza (ROZDZIAŁ II) i przekazał wielkoksiążęcy jarłyk księciu moskiewskiemu. Zgodnie z wolą Uzbeka do 1331 (1332) jego nominalnym koregentem był Aleksander III Wasylewicz (ROZDZIAŁ II), choć faktyczne rządy sprawował Iwan. Niebawem uzyskał od władcy Ordy przywilej samodzielnego ściągania daniny (tzw. wychodu) z całej Rusi i zabronił poszczególnym książętom bezpośrednich kontaktów z chanatem. Umocnioną w ten sposób pozycję wykorzystał na poszerzanie własnej domeny m.in. poprzez wykup pomniejszych księstw ruskich (w tym kostromskiego, ulickiego i bieloozerskiego). Po długich walkach w 1335 podporządkował sobie Nowogród Wielki (niemniej po śmierci Kality niepokorni Nowogrodzianie znów się zbuntowali). Posługiwał się tytułem „wielkiego księcia Wszechrusi”.

Zmarł 31 marca 1340 na moskiewskim Kremlu i spoczął w ufundowanym przez siebie soborze Michała Archaniola (zwanym potocznie Archangielskim) w obrębie kremlowskich murów.

Małżonki Iwana I Kality:

1. Poślubiona zapewne ok. 1315:

HELENA (ALEKSANDROWNA?)

Jej filiacja nie jest znana, istnieje hipoteza czyniąca ją córką Aleksandra Glebowicza ze smoleńskiej linii dynastii. Zmarła 1 marca 1331 (według Baumgartena w 1332), na krótko przed śmiercią postrzygła się po imieniu SALOMONIDY. Została pochowana w soborze Spaso-Preobrażeńskim na moskiewskim Kremlu (świątynia owa została rozebrana za czasów sowieckich w 1933).

2. Poślubiona w 1332:

JULIANA (ALEKSANDRA?)

Pochodzenie drugiej żony Kality także nie jest znane. Po śmierci małżonka osiadła w zapisanej jej w testamencie okazałej oprowie wdowiej. Zmarła wedle różnych danych przed 1353 (w 1341?), w połowie lat 60. lub też w 1374. Miejsce jej pochowania nie jest znane (jedna z cerkwi moskiewskich?).

Potomstwo Iwana I Kality:

Dzieci z pierwszego małżeństwa (1–8):

- 1 SZYMON DUMNY | s. 287
- 2 ? FEFINIA (TEOFINIA) IWANOWNA. Najstarsza jakoby córka Iwana Kality, pomijana w większości opracowań.
- 3 MARIA IWANOWNA. Skoro w 1328 miało miejsce jej zamążpójście, można założyć, iż na świat przyszła w latach 1315–20 jako drugie lub pierwotne dziecko Iwana Kality oraz Heleny. Została żoną KONSTANTEGO WASYLEWICZA, KSIĘCIA ROSTOWSKIEGO W LATACH 1320–64 (zm. na dżumę latem 1365), syna księcia Wasyla Konstantynowicza z rostowskiej linii Monomachowiczów (zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Konstantego Wsiewołodowicza). Owocem tego mariażu było liczne potomstwo, ich córkami były WASYLISA, żona wielkiego księcia włodzimierskiego Dymitra III Konstantynowicza (ROZDZIAŁ II) oraz być może MARIA, która wyszła za swojego wuja Andrzeja Iwanowicza (zob. dalej). Maria Iwanowna podzieliła los męża i kilkorga swoich dzieci, zmarła 2 czerwca 1365 podczas epidemii dżumy.

- 4 EUDOKSJA IWANOWNA. Urodziła się zapewne ok. 1315–20, a w 1330 została poślubiona przez WASYLA MICHAJŁOWICZA (DAWIDOWICZA?) GROŹNOOKIEGO, KSIĘCIA JAROSŁAWSKIEGO OD 1321 (aby podkreślić swoją niezależność od Moskwy tytułował się WIELKIM KSIĘCIEM) (zm. zimą 1345), wedle różnych autorów syna Michała Fiodorowicza, księcia jarosławskiego, lub jego młodszego brata Dawida, potomków smoleńskiej linii Monomachowiczów (zob. ROZDZIAŁ I, biogr. Roścysława I Mściśławowicza). Owocem tego małżeństwa było trzech synów. Eudoksja Iwanowna zmarła w 1342.
- 5 DANIEL IWANOWICZ. Urodził się 11 grudnia 1319 lub 1320 i zmarł najpewniej w dzieciństwie.
- 6 FIEDOSJA (TEODOZJA) IWANOWNA. Z daty narodzin jej syna (1339) można wnosić, że urodziła się ok. 1325. Poślubiła FIODORA ROMANOWICZA, KSIĘCIA BIEŁOOZIERSKIEGO OD 1339 (poległ na Kulikowym Polu 8.09.1380), syna księcia biełoozerskiego Romana Michajłowicza z rostowskiej linii Monomachowiczów (zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Konstantego Wsiewołodowicza), i jego nieznaną żonę. Dochowali się syna Iwana, który poległ u boku ojca na Kulikowym Polu. Fiedosja zmarła po 1389.
- 7 IWAN II PIĘKNY | s. 291
- 8 ANDRZEJ IWANOWICZ. Urodził się 4 lipca 1327 w Moskwie. W 1339 został przez ojca osadzony na tronie Nowogrodu Wielkiego. W 1341 towarzyszył swojemu najstarszemu bratu Szymonowi w wyprawie do Ordy po jarłyk i po powrocie otrzymał od niego zapisane w testamencie przez ojca księstwo, którego głównymi ośrodkami były nowo wzniesiony gród Sierpuchow oraz Borowsk – oba położone w strategicznych punktach na przedpolach Moskwy. Zmarł zapewne podczas zarazy, która zabrała również wielkiego księcia Szymona, 6 czerwca 1353 w moskiewskim Kremlu. Został pochowany obok brata w soborze Archangielskim w obrębie kremlowskich murów.

Małżonki Andrzeja Iwanowicza:

1. Poślubiona w nieznanym czasie ok. 1340–45:

JULIANA IWANOWNA, KSIĘŻNICZKA RUSKA, córka Iwana Fiodorowicza, księcia galickiego z bocznej linii Monomachowiczów (wy-

wodzącej się od Konstantego Jarosławowicza, zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Jarosława II Wsiewołodowicza). Zmarła lub została oddalona przed 1345, kiedy Andrzej zawarł kolejny mariaż.

2. Poślubiona w 1345:

MARIA KONSTANTYNOWNA, KSIĘŻNICZKA RUSKA, przypuszczalnie córka Konstantego Wasylewicza, księcia rostowskiego, i poślubionej mu księżniczki moskiewskiej Marii Iwanownej (zob. s. 278); o jej filiacji milczą Baumgarten oraz Dworzaczek. Po śmierci męża postrzygła się pod imieniem MARFY na mniszkę w monasterze Bogurodzicy w Moskwie, tam zmarła 2 grudnia 1389 i tam również spoczęła.

Synowie z drugiego małżeństwa (A–B):

MONOMACHOWICZE MOSKIEWSKY,

LINIA BOROWSKO-SIERPUCHOWSKA

- A IWAN (IOAN) ANDRIJEWICZ. Urodził się ok. 1350. Po śmierci ojca (1353) odziedziczył księstwo borowsko-sierpuchowskie. Do czasu osiągnięcia pełnoletności zarówno on jak i jego młodszy brat pozostawali pod opieką metropolity Aleksego. Iwan zmarł w dzieciństwie, przypuszczalnie w 1358.
- B WŁODZIMIERZ ANDRIJEWICZ. Urodził się jako pogrobowiec 15 lipca 1353 w Moskwie. Po przedwczesnej śmierci starszego brata Iwana w 1358 został księciem borowsko-sierpuchowskim, a rok później, zgodnie z zapisem zmarłego Iwana II Pięknego, otrzymał trzecią część księstwa moskiewskiego z Dmitrowem, Galiczem i Borowskiem. Do chwili osiągnięcia pełnoletności w 1369 rządy w jego imieniu sprawował metropolita moskiewski Aleksy. W pierwszych latach samodzielnych rządów Włodzimierz popierał wielkiego księcia moskiewskiego Dymitra Dońskiego. Był jednym z dowódców wojsk ruskich w bitwie z Tatarami na Kulikowym Polu (8.09.1380), gdzie prowadzona przezeń szarża konnicy zdecydowała o zwycięstwie – zyskał tam sobie przydomki CHROBREGO oraz DOŃSKIEGO. W 1388 z niewyjaśnionych przyczyn poróżnił się z wielkim księciem i został wygnany do Torżoka. Na krótko przez śmiercią Dymitra Dońskiego (1389) zawarł z nim pokój i w zamian za uznanie zwierzch-

ności księcia moskiewskiego otrzymał od jego syna i następcy, Wasyla I, Wołok nad Łamą (Wołokołamsk) i Rzew. Grody owe w 1405 wymienił na Gorodiec, Uglicz i Kozielsk. Zmarł 4 lub 14 maja 1410 i został pochowany w soborze Archangielskim na moskiewskim Kremlu.

Żoną Włodzimierza Andriejewicza została jesienią 1371 lub zimą 1371/72:

HELENA OLGIERDOWNA, KSIĘŻNICZKA LITEWSKA, córka Olgierda, wielkiego księcia litewskiego z dynastii Giedyminowiczów, oraz jego trzeciej żony Juliany Aleksandrownej, córki Aleksandra II Michajłowicza twerskiego (zob. ROZDZIAŁ II). Urodziła się ok. 1358. Po śmierci małżonka odgrywała niepoślednią rolę w polityce wielkiego księstwa moskiewskiego. Przed śmiercią postrzygła się pod imieniem EUPRAKSJI. Zmarła 15 września 1438 w Moskwie i spoczęła w jednym z moskiewskich monasterów.

Synowie (I–VII):

- I ANDRZEJ WŁADYMIROWICZ (STARSZY). Brak wzmianki o nim jako osobie żyjącej przy okazji zawarcia układu pokojowego Włodzimierza Andriejewicza Chrobrego z wielkim księciem Wasylem I (1405) świadczy najprawdopodobniej, że zmarł przed tym czasem (wedle Dworzaczka przed 1410).
- II IWAN WŁADYMIROWICZ. Urodził się w 1381. Po śmierci ojca w 1410 otrzymał zgodnie z jego wcześniejszym zapisem część księstwa borowsko-sierpuchowskiego z Sierpuchowem, Kozielskiem oraz Aleksinem. Zmarł 7 października 1422 i spoczął w soborze Archangielskim w Moskwie.

Żoną Iwana Władymirowicza została zimą 1401:

WASYLISA FIODOROWNA, KSIĘŻNICZKA RUSKA, córka Fiodora Olegowicza, wielkiego księcia riazańskiego z bocznej linii Rurykowiczów (odległego potomka wielkiego księcia kijowskiego Światosława II Jarosławowicza, zob. ROZDZIAŁ I), i poślubionej mu księżniczki mo-

skiewskiej Zofii Dymitriewnej, córki Dymitra Dońskiego (zob. w jego biogr.). Nie zachowały się żadne daty z jej życia.

Córka:

MARIA IWANOWNA. Jej babka Helena zapisała jej w testamencie (1438) wieś Woronkowskoje opodal Dmitrowa. Przed tym czasem księżniczka została wydana za mąż za ALEKSANDRA FIODOROWICZA, KSIĘCIA PSKOWSKIEGO W LATACH 1410–34, potomka linii rostowskiej, zapoczątkowanej przez Konstantego Wsiewołodowicza, wielkiego księcia włodzimierskiego (ROZDZIAŁ II). Mieli dwoje znanych źródeł dzieci. Dalsze losy Marii nie są znane.

- III SZYMON (SEMEN) WŁADYMIROWICZ. Na świat przyszedł ok. 1380 (w 1382?), być może w dniu 1 stycznia. W 1410 został po ojcu księciem na Borowsku, połowie Gorodca i Jurjewca, zaś w 1422 odziedziczył po starszym bracie Sierpuchow. Tak jak dwaj młodsi bracia, Jarosław Atanazy i Andrzej (Młodszy), zmarł podczas zarazy latem lub jesienią 1426; przed śmiercią zdążył postrzyc się na mnicha, przyjmując imię SAWY. Spoczął w ławrze Troicko-Siergijewskiej.

Żoną Szymona Władymirowicza została w 1404:

WASYLISA SEMENOWNA (ROMANOWNA?), KSIĘŻNICZKA RUSKA, wedle różnych danych córka Szymona Romanowicza lub też Romana Semenowicza, książąt nowosilskich. Zmarła ona jesienią 1462. Nic nie wiadomo o dzieciach z tego małżeństwa.

- IV JAROSŁAW ATANAZY WŁADYMIROWICZ. Urodził się on 18 stycznia 1388 na kremlu w podmoskiewskim Dmitrowie. Po śmierci ojca (1410) objął zapisaną mu część ojcowizny z nowozałożonym grodem Mały Jarosław (obecnie Małojarosławiec) i okolicznymi siolami oraz pół Gorodca i Jurjewca. W latach 1415–21 przebywał na Litwie, u rodziny matki. Zmarł podczas szalejącej za-

razy 16 sierpnia 1426 (według Dworzaczka jesienią tego roku) i został pochowany w soborze Archangielskim w Moskwie.

Małżonki Jarosława Atanazego Władymirowicza:

1. Poślubiona w styczniu 1408:

ANNA SEMENOWNA, KSIĘŻNICZKA RUSKA, córka Szymona Wasylewicza, księcia nowleńskiego ze smoleńskiej linii Monomachowiczów (zstępnych Roścysława Mściśławowicza, wielkiego księcia smoleńskiego, zob. ROZDZIAŁ I, biogr. Roścysława I Mściśławowicza, wielkiego księcia kijowskiego). Zmarła 1 grudnia 1411.

2. Poślubiona po 1411:

MARIA FIODOROWNA KOSZKINA-GOŁTAJEWA, córka Fiodora Koszkin zwanego Gołtają, potomka rodu, z którego wywiedli się później Romanowowie.

Potomstwo Jarosława Atanazego Władymirowicza:

Dzieci z drugiego małżeństwa (a–c):

- a MARIA JAROSŁAWOWNA, wydana za WASYLA II ŚLEPEGO, WIELKIEGO KSIĘCIA MOSKIEWSKIEGO (szczegóły w jego biogr.).
- b HELENA JAROSŁAWOWNA, poślubiona przez MICHAŁA ANDRIJEWICZA, KSIĘCIA WIEREJSKIEGO I BIEŁOZIERSKIEGO (szczegóły w biogr. Dymitra Dońskiego).
- c WASYL JAROSŁAWOWICZ. Baumgarten czyni go najmłodszym dzieckiem Jarosława Władymirowicza. Po śmierci podczas zarazy ojca oraz stryjów w 1426 objął księstwo borowsko-sierpuchowskie. Na początku lat 30. oddał wielkiemu księciu moskiewskiemu swoją siostrę za żonę i odtąd niezmiennie stał przy boku Wasyla II. Po zajęciu tronu moskiewskiego przez Dymitra Szemiakę (1446) wraz z rodziną wyjechał na Litwę. Otrzymał tam od Kazimierza Jagiellończyka w lenno Briańsk, Starodub, Homel i Mściśław. Z pomocą litewską walnie przyczynił się do obalenia uzurpatora i odzyskania

władzy przez szwagra w 1447. Po powrocie na Ruś Moskiewską w 1448 został przez Wasyla II zatwierdzony na ojcowiznie, otrzymał ponadto Dmitrow, zamieniony w 1453 na Zwienigorod. Latem 1456 Wasyl II, obawiając się rosnącej popularności kuzyna, nakazał jego aresztowanie oraz konfiskatę dóbr. Osadzony w Ugliczu, po nieudanej próbie uwolnienia w 1462 został przeniesiony do Wołody. Zgłodzono go tam na rozkaz wielkiego księcia w 1483, ciało zaś przewieziono do Moskwy i złożono w soborze Archangielskim.

Małżonki Wasyla Jarosławowicza:

1. Poślubiona po 1438:

NIEZNANA KOBIETA (KSIĘŻNICZKA RUSKA?). Według Vojtovyča była córką księcia nowogrodzkiego Symona Wasylewicza, inni przypisują jej imię i otchestwo MARII IWANOWNEJ. Zmarła przed 1451.

2. Poślubiona w nieznanym czasie:

NIEZNANA KOBIETA, wedle przypuszczeń niektórych badaczy była KSIĘŻNICZKĄ LITEWSKĄ. Po uwięzieniu męża i synów w 1456 wraz z pasierbem zdołała zbiec na Litwę. Dalsze jej losy nie są znane.

Syn z pierwszego małżeństwa:

IWAN WASYLEWICZ (STARSZY). Urodził się po 1438. Książę małojarosławski, po uwięzieniu ojca w 1456 wraz z macochą uciekł do krewnych na Litwę, gdzie Kazimierz Jagiellończyk nadał mu Kleck, Horodok, Dawidow i Rohaczew. Ok. 1503 przekazał te ziemie jednemu synowi. Zmarł ok. 1508 (1507) na Litwie.

Ożenił się on z EUDOKSJĄ FIODOROWNĄ, KSIĘŻNICZKĄ WOROTYŃSKĄ, córką Fiodora Lwowicza, księcia Worotyńskiego, i jego żony Marii Korybutownej, córki Korybuta Dymitra Olgierdowicza, księcia nowogrodzko-siewier-

skiego i wołyńskiego (po matce wnuka wielkiego księcia włodzimierskiego Aleksandra II Michajłowicza, zob. ROZDZIAŁ II), z którą dochował się syna i dwóch córek:

- (1) FIODOR IWANOWICZ. Od 1501 współwładał Pińskiem, a ok. 1503 objął po ojcu dobra kleckie. Zmarł bezdzietnie w maju 1521, zapisując swoje włości królowi polskiemu Zygmuntowi Staremu. Na nim wygasła borowsko-sierpuchowska gałąź moskiewskiej linii Monomachowiczów.

W 1498 ożenił się on z ALEKSANDRĄ SEMENOWNĄ, KSIĘŻNICZKĄ RUSKĄ (LITEWSKĄ) (zm. 1515), córką Szymona Olelkowicza, księcia kijowskiego z bocznej linii Giedyminowiczów, i jego żony Marii, córki wojewody wileńskiego Jana Gasztołda.

- (2) JULIANA IWANOWNA (zm. przed 1522), poślubiła ona JERZEGO IWANOWICZA, KSIĘCIA DUBROWIECKIEGO-HOLSZAŃSKIEGO, i miała z nim potomstwo.
- (3) WASYLISA IWANOWNA (zm. 11.05.1552). Jej mężem został w 1513 ALEKSANDER IWANOWICZ CHODKIEWICZ, wojewoda nowogrodzki (ur. ok. 1457, zm. 1549), z którym miała potomstwo; prawnukiem tej pary był słynny wódz, hetman wielki litewski JAN KAROL CHODKIEWICZ (zm. 1621)

Synowie z drugiego małżeństwa (i–iii):

- i IWAN WASYLEWICZ (MŁODSZY). W 1456 został wraz z ojcem i młodszymi braćmi uwięziony z rozkazu Wasyla II Ślepego. Źródła odnotowują jego śmierć w dniu 26 kwietnia; miało to miejsce przed śmiercią Wasyla Jarosławowicza w 1483. On i jego bracia spoczęli w monaste-

rze Bogojawleńskim (Objawienia Pańskiego) w Kostromie.

ii ANDRZEJ WASYLEWICZ. Zmarł w lochu księcia moskiewskiego 4 lipca przed 1483 i został pochowany w kostromskim monasterze Bogojawleńskim.

iii WASYL WASYLEWICZ. Zmarł w więzieniu 9 grudnia przed 1483 i znalazł spoczynek w monasterze Bogojawleńskim w Kostromie.

V ANDRZEJ WŁADYMIROWICZ (MŁODSZY). Urodził się ok. 1390 (1392). Po śmierci ojca (1410) otrzymał we władanie Radoneż. Podzielił los starszych braci i zmarł 5 listopada 1426 podczas szalejącej zarazy. Pochowano go w soborze Archangielskim w Moskwie.

Ożenił się z nieznaną z imienia córką bojara moskiewskiego Iwana Dymitriewicza i dochował się córki:

(ANASTAZJA?) ANDRIEJEWNA, żona wielkiego księcia WASYLA KOSOOKIEGO (szczegóły zob. w jego biogr.).

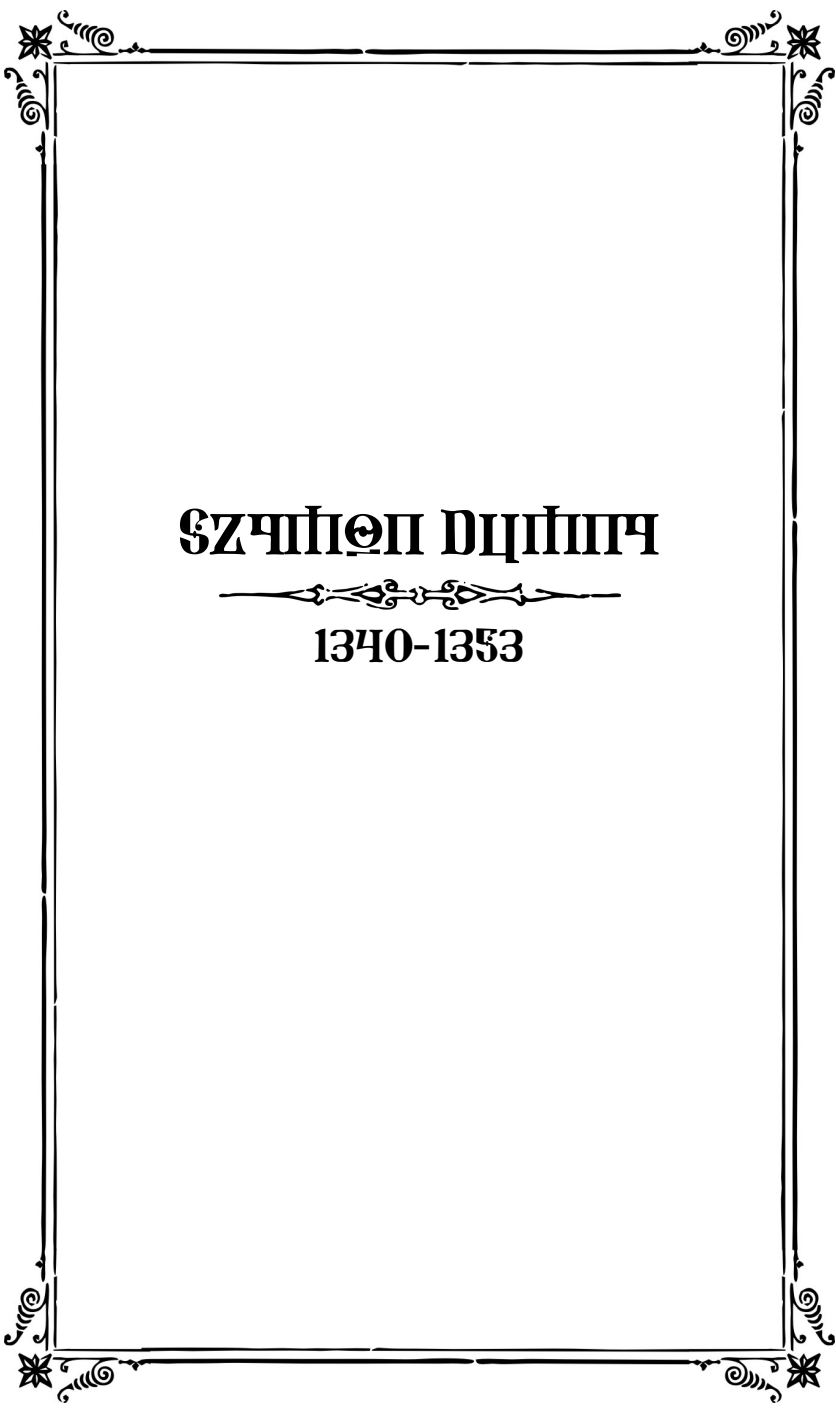
VI FIODOR WŁADYMIROWICZ. Urodził się 26 stycznia 1390 lub 1392, a zmarł przed 1405, zapewne jeszcze w roku swoich narodzin.

VII WASYL WŁADYMIROWICZ. Urodził się 9 lipca 1394 jako najmłodszy syn Włodzimierza Andriejewicza Chrobrego. Po śmierci ojca (1410) objął zgodnie z jego wolą Uglicz i Peremyl. Zmarł podczas kolejnej epidemii w 1427 i spoczął w kremlofskim soborze Archangielskim.

Nie miał dzieci w małżeństwie z nieznaną bliżej JULIĄ. O niej samej wiadomo jedynie, że przeżyła męża.

Potomstwo Iwana I Kality z drugiego małżeństwa:

? CÓRKA (MARIA?) LUB CÓRKI. Jedyna wzmianka o niej pochodzi z testamentu wielkiego księcia Szymona Dumnego – jej przyrodniego brata. Dworzaczek odnotowuje istnienie dwóch bezimiennych córek Iwana Kality i Juliany, z których młodsza miała być pogrobową.

ՏՀԿԱՌԵՈՒ ԸԼԻՒՈՒԿ

1340-1353

Ojciec: IWAN I KALITA | s. 276
 Matka: HELENA (ALEKSANDROWNA?) | s. 278
 Rodzeństwo: BIOGR. IWANA I KALITY

W opracowaniach pojawia się pod rozmaitymi odmianami swego imienia: SEMEN, SIEMION, SYMEON. Przydomek (tłumaczony również jako HARDY, PYSZNY) zawdzięczał nieustępliwej polityce, zmierzającej do wzmocnienia władzy wielkiego księcia moskiewsko-włodzimierskiego kosztem pozostałych księstw ruskich. Na świat przyszedł w 1316 lub 1317, przypuszczalnie dnia 7 września. W chwili śmierci ojca (1340) przebywał wraz ze swoimi oddziałami w Niżnym Nowogrodzie, skąd udał się do Złotej Ordy i tam otrzymał z rąk wielkiego chana Uzbeka jarłyk na zwierzchni tron włodzimierski. Zgodnie z wolą ojca objął także trzecią część księstwa moskiewskiego wraz z grodem stołecznym. Nowy wielki chan Janibek, który przejął rządy w Ordzie w 1341, potwierdził jego prawa do mitry wielkoksiążęcej. Z powodzeniem kontynuował ekspansywną politykę ojca i podporządkował sobie m.in. Juriew Polski, Wierieję i Borowsk. Podobnie jak Kalita, używał niekiedy tytułu „wielkiego księcia (cara) Wszechrusi”.

Zmarł 11 marca lub 27 kwietnia 1353 w moskiewskim Kremlu, zapewne jako ofiara dżumy, która zabrała także jego młodszego brata Andrzeja i dwóch nieletnich synów. Na łożu śmierci zgodnie ze zwyczajem postrzygł się na mnicha, przyjmując imię SOZONTA. Spoczął w soborze Archangielskim w Moskwie.

Małżonki Szymona Dumnego:

1. Poślubiona zimą 1333 (w styczniu lub z końcem roku):

AUGUSTA (W PRAWOSŁAWIU ANASTAZJA) GIEDYMINOWNA

KSIĘŻNICZKA LITEWSKA

Była najmłodszą córką Giedymina, wielkiego księcia litewskiego, oraz jego żony Jewny (Ewy) Iwanownej. Urodziła się zapewne ok. 1320; imię Anastazji przyjęła na krótko przed zaślubinami podczas chrztu w obrządku prawosławnym. Zmarła 11 marca 1345 w Moskwie (podczas zarazy), postrzyżona na łożu śmierci na mniszkę. Została pochowana w soborze Spaso-Preobrażeńskim na moskiewskim Kremlu, zniszczonym w 1933.

2. Poślubiona w 1345 w Moskwie:

EUPRAKSJA FIODOROWNA

KSIĘŻNICZKA RUSKA

Była ona córką Fiodora Światosławowicza, księcia dorohobuskiego i wiaziemskiego, potomka Rościława I Mściśławowicza, wielkiego księcia kijowskiego (zob. ROZDZIAŁ I). Już w niecały rok po zaślubinach została oddalona przez Szymona i odesłana do domu rodzinnego (ponoć w dzień zaślubin przeciwnicy tego mariażu odurzyli księżnę tak, że małżonkowi wydała się ona „martwa”, czym zraził się do niej). W 1346 została wydana za FIODORA KONSTANTYNOWICZA, księcia Fomina. Dalsze jej losy nie są znane.

3. Poślubiona ok. (w) 1347 w Moskwie:

MARIA ALEKSANDROWNA

KSIĘŻNICZKA RUSKA

Jej ojcem był Aleksander II Michajłowicz, wielki książę włodzimierski z twerskiej linii Monomachowiczów (zob. ROZDZIAŁ II). Urodziła się zapewne ok. 1325. Po owdowieniu przebywała przez kilka lat w swoich dobrach wdowich, w 1358 przekazała je jednak szwagrowi, wielkiemu księciu Iwanowi II Pięknemu, po czym postrzygła się na mniszkę pod imieniem FOTYNY. Zmarła 17 marca 1399 (lub 1397) i spoczęła obok pierwszej żony Szymona i jego matki w zniszczonym w 1933 soborze Spaso-Preobrażeńskim na moskiewskim Kremlu.

Potomstwo Szymona Dumnego:

Dzieci z pierwszego małżeństwa (1–4):

- 1 WASYLISA SEMENOWNA, żona MICHAŁA WASYLEWICZA, KSIĘCIA KASZYŃSKIEGO (zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Michała II Jarosławowicza Świętego).
- 2 WASYL SEMENOWICZ. Urodził się 12 kwietnia 1337 (1336) i zmarł w następnym roku.
- 3 KONSTANTY SEMENOWICZ. Urodził się i zmarł w 1340 (1341).
- 4 CÓRKA (IMIĘ NIEZNANE). Jej mężem został ALEKSANDER KORiatowicz, KSIĄŻĘ NA PODOLSKU I NOWOGRÓDKU OD 1375 (zm. ok. 1380), wnuk wielkiego księcia litewskiego Giedymina, syn Koriata (Karijotasa) Michała, księcia nowogródzkiego, rodzony brat Dymitra Koriatowicza, małżonka księżniczki moskiewskiej Lubawy Iwanownej (zob. biogr. Iwana II Pięknego). Nie są znane dzieci Aleksandra, ani też dalsze losy jego żony.

Synowie z trzeciego małżeństwa (1–4):

- 1 DANIEL SEMENOWICZ. Urodził się 15 grudnia 1347 na moskiewskim Kremlu i zmarł w dzieciństwie.
- 2 MICHAŁ SEMENOWICZ. Urodził się on w 1348 i zmarł w dzieciństwie, zapewne jeszcze w tym samym roku.
- 3 IWAN SEMENOWICZ. Urodził się wedle różnych danych w 1349 lub 1351, a zmarł w marcu 1353 na Kremlu, przypuszczalnie podczas epidemii dżumy, która zabrała także jego ojca, stryja i młodszego brata.
- 4 SZYMON (SEMEN) SEMENOWICZ. Na świat przyszedł 3 lutego 1352, a zmarł w marcu następnego roku na Kremlu, zapewne podczas zarazy.

ІЩДП ІІ РІЄКПЧ

1353-1359

Ojciec: IWAN I KALITA | s. 276
 Matka: HELENA (ALEKSANDROWNA?) | s. 278
 Rodzeństwo: BIOGR. IWANA I KALITY

Urodził się w 1326, zapewne 30 marca. Zwany MIŁOSIERNYM, ŁAGODNYM I POTULNYM, swój najbardziej znany przydomek, PIĘKNY (KRASNY), zawdzięczał najprawdopodobniej nieprzeciętnej urodzie, choć istnieje także hipoteza (N.S. Borysow), iż jego geneza wiąże się z dniem przyjścia Iwana na świat – 30 marca przypadał w 1326 w następną po Wielkanocy niedzielę, zwaną na Rusi „krasną górką”. Po śmierci ojca w 1340 otrzymał zgodnie z jego wolą trzecią część księstwa moskiewskiego ze Zwienigorodem i Ruzą oraz dwudziestoma jeden siołami. Śmierć starszego brata Szymona w 1353 uczyniła go seniorem linii moskiewskiej i władcą kolejnej części ojcowizny wraz z Moskwą. Latem 1353 udał się do Ordy, gdzie otrzymał od wielkiego chana jarłyk na wielkoksiążęcy tron włodzimierski. Rok później metropolita Aleksy uczynił Moskwę oficjalną siedzibą rosyjskiej Cerkwi, co równało się przeniesieniu tam z Włodzimierza stolicy Rusi.

Zmarł krótko po powrocie z kolejnej wizyty w Ordzie, 13 września 1359 na moskiewskim Kremlu; być może został otruty na polecenie chana. Spoczął w soborze Archangielskim na Kremlu. Wobec nieletniości jego synów chan przekazał jarłyk wielkoksiążęcy Dymitrowi Konstantynowiczowi z Suzdała (ROZDZIAŁ II).

Małżonki Iwana II Pięknego:

1. Poślubiona zimą 1341:

FIEDOSJA (TEODOZJA) DYMITRIEWNA
 KSIĘŻNICZKA RUSKA

Była córką Dymitra Romanowicza, księcia briańskiego ze smoleńskiej linii Monomachowiczów (Rościławowicze smoleńscy,

zob. ROZDZIAŁ I, biogr. Roścysława I Mściśławowicza), oraz jego nieznaney małżonki. Zmarła w Moskwie jesienią 1342, prawdopodobnie bezdzietnie, i została pochowana w tradycyjnym miejscu spoczynku małżonek wielkich książąt moskiewskich w soborze Spaso-Preobrażeńskim na moskiewskim Kremlu.

2. Poślubiona w 1345:

ALEKSANDRA WASYLEWNA

DE DOMO WIELJAMINOWA

Jej ojcem był Wasyl Wieljaminow, tysięcznik moskiewski, osoba matki nie jest znana. Zmarła podczas zarazy 26 lub 27 grudnia 1364 w Moskwie, przyjmując na łożu śmierci mnisi welon pod imieniem MARII. Spoczęła w kremlo wskim soborze Spaso-Preobrażeńskim, zniszczonym przez Sowietów w 1933.

Potomstwo Iwana II Pięknego:

Dzieci z drugiego małżeństwa (1–4):

- 1 LUBAWA (PO ZAŚLUBINACH ANNA) IWANOWNA. Była ona zapewne najstarszym dzieckiem Iwana II i na świat przyszła w latach 1345–50. W 1356 jej mężem został DYMITR KORIATOWICZ, KSIĄŻĘ LITEWSKI (RUSKI) (poległ pod Worsklą 12.08.1399), wnuk wielkiego księcia litewskiego Giedymina, syn Koriata (Karijotasa) Michała Giedyminowicza, księcia nowogródzkiego, oraz jego nieznaney małżonki. Część badaczy identyfikuje tego dynastę z mężem Anny (Marii?) Iwanownej, księciem na Bobroku Wołyńskim (o którym dalej). Rodzony brat Dymitra Koriatowicza, Aleksander, ożenił się z nieznaną z imienia córką Szymona Dumnego (zob. poprzedni biogr.). W źródłach brak jest informacji o dzieciach Lubawy i Dymitra, nie są także znane dalsze losy córki Iwana II.
- 2 DYMITR DOŃSKI | s. 295
- 3 IWAN IWANOWICZ (MŁODSZY, MAŁY), urodził się on między 1350 a 1356 (może w 1354). Po śmierci ojca (1359) otrzymał zgodnie z jego zapisem księstwo zwienigorodzkie, lecz z uwagi na małoletniość pozostawał pod opieką metropolity Aleksego. Zmarł podczas epidemii dżumy 13 lub 23 października 1364 na moskiewskim Kremlu i spoczął w soborze Archangielskim.

- 4 ANNA (MARIA?) IWANOWNA. Zapewne ok. 1379 została żoną DYMITRA MICHAJŁOWICZA, KSIĘCIA NA BOBROKU WOŁYŃSKIM (zm. po 1389), którego pochodzenie jest w nauce kwestią sporną. Duża część historyków, w tym badacze polscy, utożsamia go z małżonkiem jej starszej siostry Lubawy, niemniej wielu współczesnych historyków rosyjskich skłania się ku tezie, że były to dwie różne osoby. Spory trwają również w kwestii filiacji Dymitra (zakładając, że nie był synem Koriata Giedyminowicza) – najprawdopodobniej jednak pochodził albo z innej linii Giedyminowiczów (syn Michała Lubartowicza?), albo też z jednej z licznych gałęzi Rurykowiczów. Anna była jego drugą żoną (mieli syna imieniem Wasyl, który zginął zrzucony przez konia w wieku piętnastu lat), natomiast z pierwszego małżeństwa miał dwóch znanych źródłom synów. Data śmierci Anny (Marii?) Iwanownej nie jest znana.

ДЧИИТ ДѢІСКИ

1362-1389

Ojciec: IWAN II PIĘKNY | s. 291

Matka: ALEKSANDRA WASYLEWNA | s. 293

Rodzeństwo: BIOGR. IWANA II PIĘKNEGO

Urodził się 12 października 1350 na moskiewskim Kremlu. Po przedwczesnej śmierci ojca (1359) wraz z młodszym bratem Iwanem Małym objął należącą do Iwana II część księstwa moskiewskiego; z uwagi na nieletniość obaj Iwanowicze pozostawali pod opieką metropolity Aleksego. Dzięki jego zabiegom latem 1362 tatarski chan Amurat cofnął przywilej nadany wcześniej Dymitrowi III Konstantynowiczowi z linii suzdalsko-niżnonowogrodzkiej (zob. ROZDZIAŁ II) i przyznał jarłyk wielkoksiążęcy Dymitrowi Iwanowiczowi. Jesienią 1364 odziedziczył on także ziemie zmarłego podczas zarazy Iwana Małego. W 1366 lub 1367 zawarł układ pokojowy z Konstantynowiczem, przypieczętowany mariażem z jego córką. Toczył długoletnie wojny z rosnącą w potęgę Litwą, wspierającą roszczenia do włodzimierskiego tronu Michała Aleksandrowicza twerskiego (zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Aleksandra II Michajłowicza). Ostatecznie w 1375 zdołał zmusić Michała do rezygnacji z roszczeń i za cenę ogromnej daniny odzyskać jarłyk. Z powodzeniem kontynuował podporządkowywanie swojej władzy udzielnych księstw ruskich (m.in. Starodubia, Galicza, Uglicza, Biełooziera, Kostromy). 8 września 1380 prowadzona przez Dymitra i jego kuzyna Włodzimierza Andriejewicza (zob. biogr. Iwana I) armia zjednoczonych książąt ruskich rozgromiła oddziały tatarskiego emira Mamaja w bitwie na Kulikowym Polu nad górnym Donem. Pozwoliło to wielkiemu księciu na zrzućenie zależności od Złotej Ordy i zyskało mu przydomek DOŃSKIEGO, już jednak w sierpniu 1382 armia chana Tochtamysza najechała i spaliła Moskwę oraz Włodzimierz, ponownie zaprowadzając tatarską dominację na Rusi. Za rządów Dymitra nastąpiło trwałe połączenie wielkiego księstwa włodzimierskiego z księstwem

moskiewskim w jedno władztwo o wspólnej tytulaturze – wielkie księstwo moskiewskie.

Zmarł po krótkiej chorobie (być może, jak sugeruje J. Łoszczyc, była to choroba serca) 19 (18) maja 1389 na Kremlu i został pochowany w soborze Archangielskim tamże.

Małżonka Dymitra Dońskiego:

Poślubiona 18 stycznia 1366 (1367), zapewne w cerkwi

Zmartwychwstania na kremlu w Kołomnie:

EUDOKSJA DYMITRIEWA (ŚW. EUFROZYNA MOSKIEWSKA)

KSIEŻNICZKA RUSKA

Była ona córką jego rywala do mitry wielkiego księcia, Dymitra III Konstantynowicza (zob. ROZDZIAŁ II). Urodziła się w 1353. Po śmierci męża (1389) objęła opiekę nad nieletnimi synami i sprawowała w imieniu najstarszego władzę w księstwie moskiewskim. Z jej inicjatywy wzniesiono rozliczne świątynie, m.in. monaster Wozniesieński (Starodziejewy) na Kremlu, w którym została postrzyżona 17 maja 1407. Zmarła 7 czerwca 1407 w swoim klasztorze i tam również znalazła spoczynek, otwierając tym samym tradycję grzebania w jego murach kobiet z rodziny panującej. Po rozbiórce monasteru w 1929 szczątki pochowanych w nim wielkich księżnych i księżniczek przeniesiono do soboru Archangielskiego na moskiewskim Kremlu. Eudoksja-Eufrozyna jest świętą rosyjskiej Cerkwi.

Dzieci Dymitra Dońskiego (1–12):

- 1 DANIEL DYMITRIEWICZ. Urodził się przed 1371, zapewne w 1370, a zmarł 15 września 1379 (w Moskwie i tam pochowany).
- 2 WASYL I DYMITRIEWICZ | s. 306
- 3 ZOFIA DYMITRIEWA. Urodziła się jako pierworodne dziecko Dymitra Dońskiego, zapewne w 1369 lub 1372. W 1386 lub też 1387 została żoną FIODORA OLEGOWICZA, wielkiego księcia rizańskiego w latach 1402–08 i od 1409 (zm. 1427 lub 1429), syna Olega Iwanowicza, wielkiego księcia rizańskiego, dalekiego potomka Światosława II, wielkiego księcia kijowskiego (ROZDZIAŁ I). Dochowali się trojga dzieci; córka Wasylisa Fiodorowna wyszła za mąż za Iwana Władymirowicza, księcia

sierpuchowskiego (zob. w biogr. Iwana I Kality), zaś wnuk Wasyl Iwanowicz, wielki książę riaszański, ożenił się z księżniczką moskiewską Anną Wasylewną (zob. biogr. Wasyla II Ślepego). Data śmierci Zofii Dymitriewnej nie jest znana (1427?). Została ona pochowana obok matki w monasterze Wozniesieńskim (Starodziewicznym) w Moskwie.

- 4 JERZY DYMITRIEWICZ | s. 318
- 5 MARIA DYMITRIEWNA. Urodziła się zapewne ok. 1375. W dniu 14 maja lub czerwca 1394 w Moskwie została żoną LINGWENA SZYMONA OLGIERDOWICZA, KSIĘCIA MŚCISŁAWSKIEGO, w latach 1389–92 księcia (namiestnika) Nowogrodu Wielkiego, w latach 1408–11 z ramienia wielkiego księcia litewskiego gubernatora Smoleńska, uczestnika wojny Polski i Litwy z zakonem krzyżackim w latach 1409–10 (ur. ok. 1355 lub później, zm. Mściśław 1431, po 19.06), syna Olgierda Giedyminowicza, wielkiego księcia litewskiego, oraz jego trzeciej żony, księżniczki twerskiej Juliany Aleksandrownej (zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Aleksandra II Michajłowicza), rodzonego brata Władysława Jagiełły. Owocem tego mariażu było dwóch znanych źródłom synów. Maria zmarła 15 maja 1399. Po jej śmierci Lingwen Szymon pojął za żonę niezidentyfikowaną dotąd księżniczkę moskiewską, zapewne jedną z jej młodszych siostr, Anastazję lub Annę (zob. biogr. Anny, poniżej).
- 6 ANASTAZJA DYMITRIEWNA, druga żona IWANA WSIEWOŁODOWICZA, KSIĘCIA CHOŁMSKIEGO I TORŻECKIEGO (zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Aleksandra II Michajłowicza). Być może jest tożsama z księżniczką moskiewską, która po śmierci Marii Dymitriewnej (wyżej) poślubiła LINGWENA SZYMONA OLGIERDOWICZA.
- 7 SZYMON (SEMEN) DYMITRIEWICZ. Urodził się on ok. 1378, najprawdopodobniej w Moskwie, gdzie zapewne także zmarł 11 września 1379 i gdzie został również pochowany.
- 8 IWAN DYMITRIEWICZ. Na świat przyszedł jako piąty syn Dymitra Dońskiego krótko przed (w?) 1380 w Moskwie. Po śmierci ojca w 1389 otrzymał zapisane mu w testamencie władztwo z podmoskiewskimi Rajmienicami i Zwierkowskiem (wedle innych danych udział Iwana stanowił Uglicz). Od urodzenia

słabego zdrowia, zmarł 29 lipca 1393 w moskiewskim Kremlu, przyjmując przed śmiercią tonsurę oraz imię JÓZEFA. Został pochowany w soborze Spaso-Preobrażeńskim na moskiewskim Kremlu, rozebrany w 1933.

- 9 ANDRZEJ DYMITRIEWICZ. Urodził się 14 sierpnia 1382 na moskiewskim Kremlu. Po śmierci ojca (1389) otrzymał zgodnie z jego zapisem udzielne władztwo, w którego skład wchodziły m.in. Możajsk, Wiereja, Kaługa, Miedyń oraz Biełooziero (Biełoziersk). Przez całe życie dochowywał wierności najstarszemu bratu Wasylowi, który w testamencie (1425) wyznaczył Andrzeja, jego młodszego brata Piotra Dymitriewicza (zob. dalej) oraz własnego teścia, wielkiego księcia litewskiego Witolda, opiekunami swego nieletniego syna i dziedzica, wielkiego księcia Wasyla II. Zmarł 9 lipca 1432 w Możajsku i spoczął w soborze Archangielskim na moskiewskim Kremlu.

Żoną Andrzeja Dymitriewicza została 8 października (ok.) 1403:

AGRAFENA (AGRAFIA, AGRYPINA) ALEKSANDROWNA, KSIĘŻNICZKA RUSKA (LITEWSKA), córka Aleksandra Patrikiewicza, księcia starodubowskiego z bocznej linii litewskiej dynastii Giedyminowiczów. Zmarła ona w nieznanym czasie po 1434.

Dzieci Andrzeja Dymitriewicza (A–C):

MONOMACHOWICZE MOSKIEWSKY,
LINIA MOŻAJSKA (STARODUBOWSKA)

- A ANASTAZJA ANDRIEJEWNA. Urodziła się ona przypuszczalnie między ok. 1405 a ok. 1425 jako najstarsze dziecko Andrzeja Dymitriewicza. Jej mężem został potomek twerskiej linii Monomachowiczów, BORYS ALEKSANDROWICZ, WIELKI KSIĄŻĘ TWERSKI OD 1426 (ur. po 1398, zm. 10.02.1461), syn Aleksandra Iwanowicza, wielkiego księcia twerskiego (zob. biogr. Aleksandra II Michajłowicza, ROZDZIAŁ II), oraz poślubionej mu córki Fiodora Michajłowicza, księcia mołozskiego z linii Rościszlawowiczów smoleńskich (zob. biogr. Rościszława I Mściszlawowicza, ROZDZIAŁ I). Owocem ich mariażu była MARIA BORYSOWNA, która została w później-

szym czasie wydana za wielkiego księcia moskiewskiego Iwana III Srogię. Anastazja Andriejewna zmarła 12 lutego 1451, a owdowiały Borys ożenił się z jej imienniczką, córką księcia Aleksandra Wasylewicza Szujskiego (potomka wielkiego księcia włodzimierskiego Dymitra III Konstantynowicza z linii suzdalsko-niżnonowogrodzkiej, zob. ROZDZIAŁ II), i dochował się z nią kilku synów.

- B IWAN ANDRIJEWICZ. Urodził się w nieokreślonym bliżej czasie przed 1430. Po śmierci ojca (1432) otrzymał część jego dzielnicę z Możajskiem. Z początku wraz z młodszym bratem, Michałem wierejskim, popierał wielkiego księcia Wasyla II Wasylewicza (Ślepego), lecz w 1433 stanął po stronie stryja, Jerzego Dymitriewicza (zob.), który w tymże roku uzurpował tron moskiewski. Po jego śmierci w kolejnym roku powrócił pod sztandary Wasyla II, niemniej w 1446 zdradził go ponownie, pojął i u boku syna Jerzego, Dymitra Szemiaki (zob.), opanował gród stołeczny. Po obaleniu rządów Szemiaki i powrocie na tron moskiewski Wasyla zawarł z nim pokój (1447), nadal jednak spiskował przeciwko wielkiemu księciu. Wobec wyprawy odwetowej Wasyla II na Możajsk, w 1454 z żoną i dziećmi zbiegł na Litwę. Otrzymał tam od Kazimierza Jagiellończyka w lenno rozległe włości ze Starodubiem (Siewierskim), Czernihowem, Homelem, Lubeczem i Karaczewem. Wedle różnych danych zmarł w 1462, w latach 1471–83 lub też ok. 1485.

Żoną Iwana Andriejewicza była nieznana z imienia KSIĘŻNICZKA RUSKA córka Fiodora Lwowicza, księcia worotyńskiego, potomka jednej z bocznych linii dynastii Rurykowiczów. Niektórzy badacze przypuszczają, że była ona drugą małżonką Iwana Andriejewicza i matką jego dwóch znanych synów, podczas gdy bezimienna córka Iwana, domniemana małżonka Szymona Fiodorowicza worotyńskiego (rodzonego brata opisywanej powyżej księżniczki worotyńskiej), przyszła na świat z wcześniejszego związku księcia starodubowskiego.

Synowie z księżniczką worotyńską (I–II):

- I ANDRZEJ IWANOWICZ. Po śmierci ojca wraz z młodszym bratem Szymonem odziedziczył rozległe księstwo starodubowskie. Poległ w 1487 pod Briańskiem, w trakcie bitwy wojsk litewskich z armią wielkiego księcia moskiewskiego Iwana III Srogiego.

Jego żoną była EUDOKSJA (OWDOTIA) ALEKSANDROWNA, KSIĘŻNICZKA CZARTORYSKA, córka Aleksandra Wasylewicza, księcia Czartoryskiego, moskiewskiego namiestnika Pskowa i Nowogrodu Wielkiego, potomka bocznej linii litewskiej dynastii Giedyminowiczów, i jego żony Marii, przypuszczalnej córki Dymitra Juriewicza Szemiaki, wielkiego księcia moskiewskiego (zob. w jego biogr.). Zmarła ona po 1528.

Syn:

FIODOR ANDRIEJEWICZ. Poległ obok ojca pod Briańskiem w 1487.

- II SZYMON (SEMEN) ANDRIEJEWICZ. Po ojcu odziedziczył wraz ze starszym bratem Andrzejem rozległe ziemie księstwa starodubowskiego. Od śmierci brata i bratanka w 1487 władał tam samodzielnie. Na lennie starodubowskim zatwierdził go w 1499 wielki książę litewski Aleksander Jagiellończyk, lecz w 1500 Szymon uznał zwierzchność wielkiego księcia moskiewskiego Iwana III, który wynagrodził go nadaniem kilku ważnych grodów w dawnym księstwie briańskim, m.in. Mglin i Poczep. Zmarł ok. 1508, przed 1512.

Ożenił się z nieznaną ZOFIĄ i dochował córki imieniem MARIA, o której brak informacji (jej istnienie jest niepewne), a także syna:

WASYL SEMENOWICZ TULUP. Po śmierci ojca objął księstwo starodubowskie wraz z pozostałymi licznymi włościami Szymona Iwanowicza. Z początku stał u boku Wasyla III Iwanowicza, od 1506 swojego szwagra, i był jednym z najzaufańszych dowó-

dców księcia moskiewskiego. W 1517 jego intrygi doprowadziły jednak do zajęcia Starodubia przez wojska Wasyla III. Wygnany z ojcowizny Semenowicz zmarł ok. 1518, zaś jego rozległe dziedzictwo przyłączono do Moskwy.

Żoną Wasyla Semenowicza została w 1506:

MARIA JURIEWNA SABUROWA, córka bojara moskiewskiego Jerzego Konstantynowicza Saburowa; jej siostra Salomonida była od września 1505 małżonką wielkiego księcia Wasyla III. Możliwe, że przyszła na świat krótko po siostrze, ok. 1490. Nic nie wiadomo o dzieciach z tego małżeństwa, nie jest także znana data śmierci Marii.

- C MICHAŁ ANDRIEJEWICZ. Po śmierci ojca w 1432 otrzymał we władanie Wiereję i Bieloosiero (Biełoziersk). W 1482 zobowiązał się uczynić wielkiego księcia moskiewskiego spadkobiercą księstwa bieloosierskiego. Rok później, na skutek konfliktu jego najstarszego syna Wasyla z Iwanem III Srogim, wielki książę moskiewski zajął Wiereję; wkrótce powróciła ona do Michała, lecz jedynie w formie dożywocia. Michał Andriejewicz zmarł 12 kwietnia 1486 i został pochowany w monasterze św. Pafnucego w Borowsku.

Jego żoną została ok. 1448:

HELENA JAROSŁAWOWNA, KSIĘŻNICZKA RUSKA, córka Jarosława Atanazego Władymirowicza, księcia małojarosławskiego i borowskiego, prawnuka Iwana I Kality (zob. jego biogr.). Nie zachowały się żadne daty.

Potomstwo (I–III):

- I WASYL MICHAJŁOWICZ UDAŁY. Jego przydomek oznacza „śmiały”. W 1483 na skutek zatargu z Iwanem III uszedł na Litwę, gdzie Kazimierz Jagiellończyk nadał mu w lenno Lubecz, Kojdanów oraz Wołożyn. Pozostał w owych dobrach pomimo uzyskania przebaczenia wielkiego księcia i zezwolenia na powrót na Ruś (1493). Zmarł między 1494 a 1501.

Żoną Wasyla Michajłowicza została w 1480:

MARIA PALEOLOGINA, bratanica wielkiej księżnej moskiewskiej Zofii, drugiej żony Iwana III Srogiego, córka Andrzeja Paleologa, tytularnego despoty Morei, i albo jego domniemanej pierwszej żony, albo też nieznannej nałożnicy. Urodzona zapewne w latach 70. XV w., zmarła w 1505.

Córka:

ZOFIA WASYLEWNA. W czerwcu 1506 wielki książę litewski Aleksander Jagiellończyk potwierdził jej prawa do posiadłości ojca. Mniej więcej w tym samym czasie wyszła za OLBRACHTA GASZTOŁDA, namiestnika nowogródzkiego w latach 1503–06, podczaszego litewskiego w latach 1505–08, wojewodę nowogródzkiego (od 1508), połockiego (od 1513 lub 1514) i trockiego (od 1519), wojewodę wileńskiego i kanclerza wielkiego litewskiego od 1522, kreowanego hrabią przez papieża Klemensa VII w 1529, rok później kreowanego hrabią Świętego Cesarstwa Rzymskiego (Rzeszy Niemieckiej) przez cesarza Karola V (ur. zapewne 1470, zm. 1539), syna Marcina Gasztołda, wojewody trockiego, i jego pierwszej żony, nieznannej z imienia księżniczki Holszańskiej. Synem Zofii i Olbrachta był hrabia Stanisław Gasztołd, wojewoda nowogródzki i trocki (ur. ok. 1507, zm. 1542), który w 1537 ożenił się z Barbarą Radziwiłłówną (ur. 1520 lub 1523, zm. 1551), późniejszą drugą małżonką Zygmunta II Augusta. Hrabina Zofia Gasztołdowa umarła przed rokiem 1551, przypuszczalnie w sierpniu 1549.

II IWAN MICHAJŁOWICZ. Zmarł między 1476 a 1483.

III ANASTAZJA MICHAJŁOWNA. Daty jej życia nie są znane. Poślubiła JÓZEFA (JOSIFA) ANDRIJEWICZA, KSIĘCIA DOROGOBUSKIEGO (DO 1485) I JAROSŁAWSKIEGO (DO 1495), OD 1495 BOJARA Z NOMINACJI WASYLA III (zm. 1530), syna Andrzeja Dymitriewicza, księcia dorogobuskie-

go, potomka twerskiej linii dynastii (wnuka księcia Jeremiego (Jaremy) Konstantynowicza, zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Michała II Jarosławowicza Świętego). Ich syn Iwan zapoczątkował ród książąt Dorogobujskich, wygasły w XVI w.

- 10 PIOTR DYMITRIEWICZ. Urodził się 29 lipca 1385 na moskiewskim Kremlu. Po śmierci ojca (1389) otrzymał zgodnie z jego testamentem Dmitrów, a od przedwczesnej śmierci starszego brata Iwana w 1393 władał nadto Ugliczem, który jednak w 1405 zmuszony był przekazać kuzynowi, księciu Włodzimierzowi Andriejewiczowi Chrobremu z linii borowsko-sierpuchowskiej (zob. w biogr. Iwana I Kality). W 1408 dowodził obroną Moskwy przed najazdem tatarskiego wezyra Edygeja. Dochował wierności Wasylowi I, który w testamencie (1425) wyznaczył go jednym z opiekunów swego nieletniego syna, Wasyla II. Zmarł 10 sierpnia 1428 w Moskwie i spoczął w soborze Archangielskim.

Żoną Piotra Dymitriewicza została 16 I 1406 w Moskwie:

EUFROZYNA POLIEWKTOWNA, córka Poliewkta Wieljaminowa, bojara moskiewskiego, najprawdopodobniej dalsza kuzynka męża. Po śmierci Piotra, z którym nie dochowała się dzieci, postrzygła się po imieniu EUPRAKSJI w klasztorze Wozniesieńskim (Starodziewiczym) w Moskwie, gdzie zmarła w 1466 i gdzie także znalazła spoczynek.

- 11 ANNA DYMITRIEWNA. Urodziła się 8 stycznia 1387 (1388) w moskiewskim Kremlu. Istnieje kilka hipotez, wyjaśniających jej dalsze losy. Wedle bardziej rozpowszechnionej została żoną zbiegłego z Litwy KSIĘCIA JERZEGO PATRIKIEWICZA (zm. po 1439, przypuszczalnie ok. 1447), syna Patrycego Narymutowicza, księcia starodubowskiego z dynastii Giedyminowiczów, oraz jego żony Heleny. Inna teoria utożsamia ją z drugą małżonką LINGWENA SZYMONA OLGIERDOWICZA, KSIĘCIA MŚCISŁAWSKIEGO, owdowiałego w 1399 po śmierci Marii Dymitriewnej (zob. s. 298). Z kolei Baumgarten uważa, iż Anna zmarła w dzieciństwie, a żoną Jerzego Patrikiewicza była jej bratanica Maria Wasylewna (zob. biogr. Wasyla I Dymitrie-

wicza). Jerzy Patrikiewicz i jego małżonka mieli troje dzieci; ich syn Iwan Juriewicz, książę Patrikiewicz, bojar moskiewski (zm. 1499) był w swoim czasie jednym z najbliższych doradców wielkiego księcia Iwana III Srogiego, w 1498 popadł jednak w niełaskę i zakończył żywot w klasztorze.

- 12 KONSTANTY DYMITRIEWICZ. Na świat przyszedł 14, 15 lub 16 maja 1389 na moskiewskim Kremlu. W chwili śmierci ojca był noworodkiem i otrzymał z początku skromne nadanie. Na prośbę mieszkańców Pskowa w 1406 (1407) jego starszy brat Wasyl wysłał go aby zasiadł na pskowskim tronie, skąd w 1408 został przeniesiony na stolec nowogrodzki. W 1411 (1412) ponownie objął Psków, zachował jednak władzę i w Nowogrodzie Wielkim. W 1414 został odwołany przez brata do Moskwy, lecz w 1419 poróżnił się z Wasylem I, po czym wyjechał do Nowogrodu. W 1421 bracia pojednali się i po śmierci Wasyla w 1425 Konstanty stanął przy boku nieletniego bratanka, Wasyla II. W 1427 lub ok. 1432 otrzymał od regentki, wielkiej księżnej Zofii, Uglicz oraz Rżew. Zmarł z końcem 1433 lub na początku 1434, przyjmując na łożu śmierci tonsurę pod imieniem KASJANA w moskiewskim monasterze Simonowskim. W tymże klasztorze został także pochowany.

Żoną Konstantego Dymitrowicza została (po 1406):

ANASTAZJA. O jej filiacji brak wzmianek źródłowych. Zmarła bezdzietnie w październiku 1419.

ადსჩლ I
DCHITTECHZ

1389-1425

Ojciec: DYMISTR DOŃSKI | s. 295
Matka: EUDOKSJA DYMITRIEWA | s. 297
Rodzeństwo: BIOGR. DYMITRA DOŃSKIEGO

Urodził się 30 grudnia 1371 (wedle innych danych w 1372) na moskiewskim Kremlu. W 1383 został wysłany przez ojca do Złotej Ordy i tam zatrzymany przez wielkiego chana Tochtamysza jako zakładnik. W 1386 uciekł z Saraju i przez Podole przedostał się do na Litwę, do Kijowa, gdzie latem 1387 wielki książę Witold zaręczył go ze swoją jedyną córką. Powróciwszy do Moskwy został przez ojca wyznaczony następcą tronu i po śmierci Dymitra wiosną 1389 – po raz pierwszy z użyciem stosowanego powszechnie na zachodzie Europy prawa sukcesji bezpośredniej – objął wielkoksiążęcy tron moskiewski i otrzymał nań jarłyk od tatarskiego ambasadora. Przy aprobachie Ordy w 1392 zakupił i przyłączył do Moskwy księstwa niżnonowogrodzkie i muromskie, a w latach 1379–97 Kaługę, Wołogdę oraz Wielki Ustiug, niepowodzeniem natomiast zakończyły się próby podporządkowania sobie Nowogrodu Wielkiego. Za jego rządów postępował upadek znaczenia Ordy; jedyny najazd tatarski (1408) zakończył się odwrotem wojsk wezyra Edygeja spod murów stolicy. Niemniej wielki książę nadal zobowiązany był uiszczać wychod.

Zmarł 7 lub 27 lutego 1425 na moskiewskim Kremlu i został pochowany w tamtejszym soborze Archangielskim.

Małżonka Wasyla I Dymitriewicza:

Poślubiona 9 stycznia 1391 w soborze Archangielskim na Kremlu:

ZOFIA WITOLDOWNA
KSIĘŻNICZKA LITEWSKA

Była jedynym dzieckiem Witolda Aleksandra, wielkiego księcia litewskiego z dynastii Giedyminowiczów, i jego drugiej żony An-

ny, córki Światosława Iwanowicza, wielkiego księcia smoleńskiego, potomka Rościsława I Mściśławowicza, wielkiego księcia kijowskiego (zob. ROZDZIAŁ I). Urodziła się w 1371, przypuszczalnie na zamku w Trokach. Latem 1387 została zaręczona z następcą moskiewskiego tronu, a do Moskwy przybyła w grudniu 1390. Owdowiawszy w 1425 wraz z ojcem przejęła w imieniu nieletniego syna rządy w państwie, praktycznie odsuwając od władzy braci męża, wyznaczonych regentami obok niej i Witolda. Uwięziona podczas uzurpacji Jerzego Dymitriewicza (1434) oraz jego syna Dymitra Szemiaki (1446–47), po odzyskaniu wolności zachowała wielki wpływ na ociemniałego Wasyla II. U schyłku życia postrzygła się pod imieniem EUFROZyny w monasterze Wozniesieńskim (Starodziejewiczym) w Moskwie. Zmarła tam 15 czerwca 1453 i tam również znalazła spoczynek. Po zniszczeniu monasteru w 1929 szczątki pochowanych tam księżnych, carowych i ich córek, w tej liczbie Zofii-Eufrozyny, przeniesiono do kremlowskiego soboru Archangielskiego.

Dzieci Wasyla I Dymitriewicza (1–9):

- 1 ANNA WASYLEWNA. Urodziła się zapewne w 1393 w moskiewskim Kremlu, a w 1411 lub 1414 w Konstantynopolu została wydana za JANA PALEOLOGA, KSIĘCIA BIZANTYJSKIEGO, KOREGENTA OJCA OD 1421, CESARZA WSCHODNIORZYMSKIEGO (BIZANTYJSKIEGO) POD IMIENIEM JANA VIII OD 1425 (ur. Konstantynopol 18.12.1392, zm. tamże 31.10.1448), syna cesarza wschodniorzymskiego Manuela II z dynastii Paleologów i jego żony Heleny, córki Konstantyna Dragaša, despoty serbskiego. Od 1416 Anna nosiła tytuł młodszej cesarzowej. W sierpniu 1417 padła ofiarą epidemii dżumy dymienicznej, szerzącej się w stolicy Cesarstwa Wschodniego. Spoczęła w klasztorным kościele Konstantyna Lipsa w Konstantynopolu, obecnym stambulskim meczecie Fenrai İsa (Lampa Jezusa). Po jej śmierci Jan VIII żenił się jeszcze dwukrotnie: z Zofią Paleologiną (zm. 1434), córką Teodora II Paleologa, markiza (margrabiego) Montferratu, oraz z Marią Kantakuzeną (zm. 1439), córką Aleksego IV Kantakuzena, cesarza Trapezuntu (Trebizondy), jednak owe mariaże, tak jak i mariaż Anny, pozostały bezdzietne.

- 2 JERZY WASYLEWICZ. Urodził się 30 marca lub też 18 maja 1395, zmarł zaś 30 listopada 1400 na moskiewskim Kremlu i spoczął w kremłowskim soborze Archangielskim.
- 3 IWAN WASYLEWICZ. Na świat przyszedł 15 stycznia 1396 lub 1397 w moskiewskim Kremlu. Zgodnie z testamentem ojca z 1405 został uznany następcą moskiewskiego tronu. Zmarł 20 lipca 1417 na Kremlu podczas epidemii dżumy i spoczął w kremłowskim soborze Archangielskim.

Żoną Iwana Wasylewicza została 14 stycznia 1416 w Moskwie:

KSIEŻNICZKA RUSKA (IMIĘ NIEZNANE), córka Iwana Władymirowicza, księcia prońskiego z riazańskiej linii Rurykowiczów (zstępnych Jarosława Światosławowicza, jednego z synów Światosława II Jarosławowicza, wielkiego księcia kijowskiego, zob. ROZDZIAŁ I). Jej losy po śmierci męża nie są znane, być może podzieliła jego los. Mariaż ów pozostał bezdzietny.

- 4 ANASTAZJA WASYLEWNA. Urodziła się ona w 1397, 1398 lub 1399 na moskiewskim Kremlu. Jej mężem został 22 sierpnia 1417 OLEK (ALEKSANDER) WŁADYMIROWICZ, KSIĄŻĘ KOPYLSKI I SŁUCKI OD 1398 LUB 1399, KSIĄŻĘ KIJOWSKI OD 1441 (zm. 1454 lub 1455), syn Włodzimierza Olelkowicza, księcia kopylskiego, słuckiego i kijowskiego z dynastii Giedyminowiczów. Dochowali się dwu synów oraz trzech córek. Anastazja Wasylewna zmarła w 1470 lub też rok później.
- 5 DANIEL WASYLEWICZ. Urodził się 6 grudnia 1401 w moskiewskim Kremlu, gdzie zmarł w maju następnego roku i gdzie spoczął w soborze Archangielskim.
- 6 WASYLISA WASYLEWNA. Urodziła się między 1399 a 1403 na moskiewskim Kremlu. W 1417 lub 1418 została żoną ALEKSANDRA DANIELEWICZA WZMIETNI, KSIĘCIA SUZDAJSKO-NIŻNONOWOGRODZKIEGO (zm. 1433 lub 1434), syna księcia Daniela Borysowicza (mieli syna), a owdowiawszy, w 1434 poślubiła brata stryjecznego zmarłego męża, ALEKSANDRA IWANOWICZA BRZUCHATEGO, KSIĘCIA SUZDAJSKO-NIŻNONOWOGRODZKIEGO (zm. 1436–38), syna księcia Iwana Borysowicza Tęgiego Łuku – ojcowie jej małżonków byli dziećmi księcia suzdalsko-niżnonowogrodzkiego

Borysa Konstantynowicza (zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Andrzeja II Jarosławowicza), brata wielkiego księcia włodzimierskiego Dymitra III Konstantynowicza (zob. ROZDZIAŁ II). Data śmierci Wasylisy Wasylewnej nie jest znana, zmarła przed 1440, być może przed 1436–38.

- 7 SZYMON (SEMEN) WASYLEWICZ. Urodził się on 13 stycznia 1405 na moskiewskim Kremlu, gdzie zmarł już 7 lub 8 kwietnia tego roku. Pochowany został w soborze Archangielskim.
- 8 ? MARIA WASYLEWNA. Według Baumgartena od 1418 była ona małżonką KSIĘCIA LITEWSKIEGO JERZEGO PATRIKIEWICZA (szczegół zob. Anna Dymitriewna, w biogr. Dymitra Dońskiego).
- 9 WASYL II ŚLEPY | s. 311

ΩΔΣΥΛ Π ΣΛΕΡΥ

1425-1433, 1434-1446
1447-1462

Ojciec: WASYL I DYMITRIEWICZ | s. 306

Matka: ZOFIA WITOLDOWNA | s. 307

Rodzeństwo: BIOGR. WASYLA I

Urodził się 10 lub 15 marca 1415 na moskiewskim Kremlu. Po śmierci ojca (1425) został wielkim księciem moskiewskim (z początku pod regencją matki, dziada po kądzieli oraz stryjów, Andrzeja i Piotra). W 1431 uzyskał od tatarskiego chana Ulu Muhammeda jarłyk i potwierdzenie praw do tronu moskiewskiego. Wiosną 1433 stolicę najechał kolejny jego stryj, Jerzy Dymitriewicz zwienigorodzki, który wypędził Wasyla II do Kołomny i ogłosił się wielkim księciem (zob. kolejny biogr.). Wobec braku poparcia ze strony miejscowych bojarów, uzurpator był wkrótce zmuszony opuścić Moskwę., lecz wiosną 1434 ponownie zdobył stolicę, a po jego rychłej śmierci 5 czerwca stołeczny tron objął jego syn Wasyl Kosooki (zob.). Obalony Wasyl II sprzymierzył się tymczasem z braćmi nowego wielkiego księcia i z ich pomocą latem 1434 odzyskał wielkoksiążęcą mitrę. 7 lipca 1445 pod Suzdałem wojska Wasyla zostały pokonane przez armię tatarską, a sam wielki książę dostał się do niewoli. Po wypłaceniu okupu powrócił do Moskwy, jednak w lutym 1446 został uwięziony w Ugliczu i oślepiiony na rozkaz kuzyna (stąd przydomki CIEMNY, OCIEMNIAŁY oraz ŚLEPY). Po kilku miesiącach odzyskał wolność i wyjechał do Tweru, po czym z pomocą tamtejszego księcia w lutym 1447 obalił Szemiakę. Wykorzystując wewnętrzny rozkład Ordy, w 1452 zaprzestał płacenia wychodu. Udało mu się narzucić Nowogrodowi Wielkiemu pokój w Jażelbicy (1456), na mocy którego księstwo zobowiązało się płacić mu daninę i odstąpić część swoich północnych terytoriów. W 1448 (w 1449 lub 1450) ustanowił swojego najstarszego syna Iwana następcą tronu oraz koregentem. Tytułował się „wielkim księciem (carem) Wszechrusi”.

Zmarł na gruźlicę 27 marca 1462 na Kremlu i spoczął w kremłowskim soborze Archangielskim.

Małżonka Wasyla II Ślepego:

Poślubiona 8 lutego 1433 w Moskwie:

MARIA JAROSŁAWOWNA

KSIĘŻNICZKA RUSKA

Była córką Jarosława Atanazego Władymirowicza, księcia małojarosławskiego z borowsko-sierpuchowskiej linii Monomachowiczów (zob. w biogr. Iwana I Kality). Urodziła się przypuszczalnie ok. 1418. W lutym 1446 wraz z mężem dostała się do niewoli Dymitra Szemiaki; odzyskali wolność w 1447 i w późniejszych latach Maria wraz z teściową odgrywały przy ociemniałym Wasylu nie-małą rolę w rządach księstwem moskiewskim. W 1482 postrzygła się na mniszkę, przyjmując imię MARFY. Zmarła 4 lipca 1484 lub 1485 i została pochowana w monasterze Wozniesieńskim (Starodziewiczym) w Moskwie, który został wcześniej odnowiony dzięki jej staraniom. W 1929 prochy wielkiej księżnej przeniesiono do kremłowskiego soboru Archangielskiego.

Dzieci Wasyla II Ślepego (1–10):

- 1 JERZY WASYLEWICZ (STARSZY). Na świat przyszedł jesienią 1437, a zmarł zimą 1441 na moskiewskim Kremlu, gdzie także spoczął w soborze Archangielskim.
- 2 IWAN III SROGI (WIELKI) | s. 328
- 3 JERZY WASYLEWICZ (MŁODSZY). Urodził się on 22 stycznia 1441 na moskiewskim Kremlu. Zgodnie z testamentem Wasyla II otrzymał po jego śmierci (1462) Dmitrow, Możajsk, Miedyn, Sierpuchów, Hotuń oraz kilka podmoskiewskich wsi. Dodatkowo jego babka Zofia, której był ulubieńcem, przekazała mu pokaźną liczbę wsi i siół. Od schyłku lat 60. XV w. dowodził wojskami moskiewskimi w walkach z Tatarami w księstwie nowogrodzkim. Wkrótce po powrocie z kampanii zachorował i 12 września 1473 zmarł w moskiewskim Kremlu. Ciało jego spoczęło w kremłowskim soborze Archangielskim. Wobec braku odpowiednich zapisów w testamencie zmarłego, jego apanaże przywłaszczył sobie Iwan III Srogi.

- 4 ANDRZEJ WASYLEWICZ (STARSZY). Urodził się 13 sierpnia 1446 w Ugliczu, gdzie z rozkazu Dymitra Szemiaki więziono jego rodziców. W 1462 otrzymał zgodnie z zapisem zmarłego ojca Uglicz, Zwienigorod, Bieżecki Wierch oraz kilka mniejszych grodów i wsi. Po śmierci Jerzego Wasylewicza (Młodszeo) w 1473 wielki książę Iwan III przywłaszczył sobie wszystkie jego ziemie, co doprowadziło do otwartej wojny z młodszymi braćmi; w 1479 Andrzeja poparł młodszy brat Borys. Obaj książęta udali się szukać pomocy na Litwę, nie uzyskali jednak od Kazimierza Jagiellończyka spodziewanej pomocy. Najazd armii chana Achmata na Moskwę w 1480 zmusił Iwana III do ustępstw wobec zbuntowanych braci. W zamian za wsparcie w wojnie z Tatarami, wielki książę przekazał Andrzejowi trzecią część schedy po Jerzym Wasylewiczu – księstwo możajskie – i między synami Wasyla II, przynajmniej oficjalnie, nastąpiła zgoda. W 1491 Iwan III wezwał Andrzeja do udzielenia pomocy militarnej jego sojusznikowi, krymskiemu chanowi Mengli Girejowi, jednak książę uglicki odmówił. W odpowiedzi, po przybyciu do stolicy w dniu 19 września 1492 został aresztowany z polecenia wielkiego księcia. Zmarł nie odzyskawszy wolności 6 listopada 1494 w Moskwie lub w Perejasławiu (Peresławiu) Zaleskim i spoczął w soborze Archangielskim na moskiewskim Kremlu. Po śmierci zyskał przydomek Goraj, co można przełożyć jako „nieszczęśnik” lub „biedak” (por. staropolskie *gorze*). Jego posiadłości zostały przez Iwana III przyłączone od księstwa moskiewskiego. Jego żonę została 27 maja 1470:

HELENA ROMANOWNA, KSIĘŻNICZKA MEZECKA, córka Romana Andiejewicza, księcia Mezeckiego. Data jej przyjsia na świat nie jest znana (ok. 1455?), zmarła 2 kwietnia 1483.

Potomstwo (A–D):

- A CÓRKA (EUDOKSJA?). Poślubiła potomka bocznej linii Rurkowiczów, ANDRZEJA DYMITRIEWICZA, KSIĘCIA KURBSKIEGO, dowódcę (wojewodę) w służbie wielkiego księcia moskiewskiego (wzmiankowany 1493–1521), syna Dymitra Semenowicza, księcia Kurbskiego. Nie mieli dzieci. Przed

śmiercią (po owdowieniu?) córka Andrzeja Wasylewicza postrzygła się na mniszkę pod imieniem HELENY. Rok jej śmierci nie jest znany.

- B JULIANA ANDRIEJEWNA. Wyszła za potomka jarosławskiej linii Rurykowiczów, IWANA SEMENOWICZA, KSIĘCIA KUBEŃSKIEGO (wzmiankowany 1488–1506). Zmarła 15 maja 1537.
- C IWAN ANDRIEJEWICZ. Urodził się ok. 1478. Po uwięzieniu ojca w 1492 wraz z młodszym bratem został z rozkazu Iwana III osadzony w Peresławiu Zaleskim. Rok później obu synów Andrzeja Wasylewicza przeniesiono do Biełooziera, a stamtąd do Wołogdy, gdzie zostali zamknięci w monasterze Spaso-Priluckim. Iwan zmarł tam 19 maja 1522 lub 1523, przyjmując przed śmiercią tonsurę oraz imię IGNACEGO. W XVI w. został kanonizowany przez rosyjską Cerkiew prawosławną jako ŚW. IGNACY PRILUCKI.
- D DYMITR ANDRIEJEWICZ. Urodził się ok. 1481. W 1492 wspólnie ze starszym bratem został uwięziony z rozkazu Iwana III, początkowo Peresławiu Zaleskim, później w Biełoozrze i w monasterze Spaso-Priluckim w Wołogdzie. Odzyskał wolność dopiero za rządów Iwana Groźnego w 1540. Zmarł po tym czasie.
- 5 SZYMON (SEMEN) WASYLEWICZ. Urodził się on 1 września 1447 na moskiewskim Kremlu, gdzie zmarł po lipcu 1449 a przed 1453. Spoczął w kremlowskim soborze Archangielskim.
- 6 BORYS WASYLEWICZ. Przyszedł na świat 21 lipca 1449 w moskiewskim Kremlu. Po śmierci ojca (1462) otrzymał we władanie Wołok nad Łamą (obecnie Wołokołamsk), Rzew i Ruzę. W 1479 poróżnił się z Iwanem III Srogim i wspólnie ze starszym bratem Andrzejem zbiegł na dwór litewski. W obliczu najazdu tatarskiego w 1480 synowie Wasyla II Ślepego pojednali się i Borys wraz z Andrzejem powrócili na Ruś. Młodszy z braci zdołał zachować poprawne stosunki z wielkim księciem także po uwięzieniu Andrzeja Wasylewicza w 1491. Zmarł 22 lub 25 maja 1494 w Wołoku, skąd jego ciało przewieziono do Moskwy i złożono w soborze Archangielskim.

Żoną Borysa Wasylewicza została 9 maja 1471:

JULIANA MICHAJŁOWNA, KSIĘŻNICZKA RUSKA, córka Michała Dymitriewicza, księcia chołmskiego z twerskiej linii Monomachowiczów (zob. ROZDZIAŁ II, biogr. Aleksandra II Michajłowicza). Przez pierwsze lata po śmierci małżonka sprawowała opiekę nad synami. Zmarła w 1504.

Potomstwo (A–C):

A FIODOR BORYSOWICZ. Urodził się ok. (w) 1476. Od śmierci Borysa Wasylewicza w 1494 władał częścią jego władztwa z Wołokiem i Rżewiem (początkowo pod regencją matki). Wspólnie z młodszym bratem Iwanem był dowódcą wojsk Iwana III Srogiego podczas wojny z Litwą (1500–03) oraz w trakcie zakończonej fiaskiem wyprawy jego syna, Dymitra Iwanowicza Żyłki, na Smoleńsk w 1502. Zmarł w maju 1513 i został pochowany u boku brata w monasterze Josifo-Wołokołamskim (św. Józefa Wołokołamskiego) nieopodal Wołoka, dzisiejszego Wołokołamska.

Z poślubioną w 1504 żoną (być może nosiła imię MARII) nie dochował się potomków.

B IWAN BORYSOWICZ. Na świat przyszedł ok. 1480 lub ok. 1483. Po zmarłym w 1494 ojcu otrzymał we władanie część jego władztwa z podmoskiewskim grodem Rużą oraz kilkoma siołami (przez pierwsze lata rządy w jego imieniu sprawowała matka). Podczas wesela starszego brata Fiodora w 1504 poważnie zachorował, po czym uzyskał zgodę wielkiego księcia Iwana III na wstąpienie do monasteru w Wołoku (Wołokołamsku). Niemniej, oficjalnie z uwagi na młody wiek, stryj zabronił mu postrzyżyn – w rzeczywistości chodziło o przejęcie przez księcia moskiewskiego schedy po bratanku. Istotnie, po bezdzietnej śmierci Iwana, która nastąpiła 28 listopada 1504 (1503) w monasterze Josifo-Wołokołamskim, ziemie jego przeszły we władanie księcia moskiewskiego.

C ANNA BORYSOWNA. Jej mężem został PIOTR DYMITRIEWICZ, KSIĄŻĘ CHOCHOŁKOW-ROSTOWSKI, potomek rostowskiej linii

Monomachowiczów (zob. ROZDZIAŁ II, w biogr. Konstantego Wsiewołodowicza). Nie są znane żadne daty.

- 7 ANNA WASYLEWNA. Urodziła się w 1450 lub 1451. Jej mężem został poślubiony 28 stycznia 1465 WASYL IWANOWICZ, WIELKI KSIĄŻĘ RIAZAŃSKI OD 1456 (ur. ok. 1448, zm. 7 lub 8.01.1483), syn Iwana Fiodorowicza, wielkiego księcia riazańskiego, potomka jednej z bocznych linii Rurykowiczów (Światosławowiczów, zob. ROZDZIAŁ I, biogr. Światosława II Jarosławowicza), i poślubionej mu księżniczki moskiewskiej Zofii Dymitriewnej (zob. w biogr. Dymitra Dońskiego). Mieli czworo dzieci; wnuk, ostatni WIELKI KSIĄŻĘ RIAZAŃSKI IWAN IWANOWICZ (ur. 1496), w 1517 został uwięziony i pozbawiony władztwa przez Wasyla III (zmarł na Litwie w 1534). Anna Wasylewna zmarła w kwietniu 1501 i spoczęła w moskiewskim monasterze Wozniesieńskim (Starodziejczym).
- 8 ANDRZEJ WASYLEWICZ (MŁODSZY). Urodził się 8 sierpnia 1452 (1453) na moskiewskim Kremlu. W 1462 zgodnie z zapisem testamentowym ojca objął Wołogdę, Kubień oraz Zaozierze. W przeciwieństwie do braci, Andrzeja Wasylewicza (Starszego) oraz Borysa Wasylewicza, utrzymywał przyjazne stosunki z najstarszym z rodzeństwa, Iwanem III, dzięki czemu zachował swoje władztwo bez uszczupień, a w późniejszym czasie nawet je powiększył. Zmarł 10 (według innych danych 5) lipca 1481 i został pochowany w kremłowskim soborze Archangielskim. Nie ożenił się i nie pozostawił dzieci, swoje ziemie przekazał Iwanowi III.
- 9 DYMISTR WASYLEWICZ. Urodzony 30 września 1455 na moskiewskim Kremlu, zmarł tam przed 1461. Spoczął w kremłowskim soborze Archangielskim.
- 10 MARIA WASYLEWNA. Zmarła niezamężnie w 1465 (na Kremlu i pochowana w monasterze Wozniesieńskim?).

**ԼԵՂԿ
ԾՊԻՏՏԻԷՄԵՅ**

1433, 1434

Ojciec: DYMITR DOŃSKI | s. 295
Matka: EUDOKSJA DYMITRIEWNA | s. 297
Rodzeństwo: BIOGR. DYMITRA DOŃSKIEGO

Urodził się 26 listopada 1374 w Perejaśławiu (Peresławiu) Zaleckim. Zgodnie z testamentem ojca (1389) otrzymał we władanie Galicz, Ruzę i Zwienigorod, został także wyznaczony przypuszczalnym następcą po swoim starszym bracie Wasylu. Po jego śmierci w 1425, powołując się na wspomniany zapis oraz stare rodowe prawo ruskie, zakwestionował sukcesję Wasyla II i wysunął roszczenia do tronu moskiewskiego. W 1431 obaj książęta udali się do Ordy, gdzie kwestię sukcesji rozstrzygnął chan tatarski Ulu Muhammed: Wasyl II zachował tytuł wielkiego księcia, Jerzy zaś otrzymał Dmitrów. Niezadowolony z decyzji chana, wiosną 1433 Dymitriewicz najechał Moskwę i po wypędzeniu bratanka przybrał tytuł wielkiego księcia. Nie zdobył jednak przychylności możnych i we wrześniu Wasyl II odzyskał władzę. 20 marca 1434 Jerzy wraz z synami pokonał Wasyla II i po kilkudniowym oblężeniu 31 marca ponownie zajął gród stołeczny.

Zmarł nagle 5 lipca 1434 na Kremlu i został pochowany w kremlońskim soborze Archangielskim. Tron moskiewski przejął jego najstarszy syn Wasyl.

Małżonka Jerzego Dymitriewicza:

Poślubiona w 1400:

ANASTAZJA JURIEWNA

KSIĘŻNICZKA RUSKA

Była ona córką Jerzego Światosławowicza, wielkiego księcia smoleńskiego z linii Rościszłowiczów smoleńskich (zob. ROZDZIAŁ I, biogr. Rościszława I Mściszłowicza), i poślubionej mu nieznaney z imienia córki Olega Iwanowicza, wielkiego księcia riazańskie-

go, potomka innej linii Rurykowiczów (Światosławowiczów, zstępnych Światosława II Jarosławowicza, wielkiego księcia kijowskiego, zob. ROZDZIAŁ I). Zmarła 11 lipca 1422 w Zwienigorodzie i spoczęła tradycyjnie w moskiewskim monasterze Wozniesieńskim (Starodziejczym), skąd w 1929 wszystkie pochówki przeniesiono do soboru Archangielskiego na Kremlu.

Synowie Jerzego Dymitriewicza (1–4):

- 1 WASYL JURIEWICZ KOSOOKI | s. 321
- 2 DYMISTR JURIEWICZ SZEMIAKA | s. 323
- 3 DYMISTR JURIEWICZ (MŁODSZY). Zwany także PIĘKNYM, na świat przyszedł zapewne ok. 1421. Po raz pierwszy jest wzmiankowany przez źródła w 1433. Po śmierci ojca latem 1434 wspólnie ze starszym bratem Dymitrem Szemiaką przeszedł pod sztandary Wasyla II, któremu dopomógł wypędzić z Moskwy swego najstarszego brata Wasyla Kosookiego. W nagrodę otrzymał od władcy moskiewskiego Bieżecki Wierch oraz Galicz. Zmarł 22 września 1440 (1441) w swojej rezydencji w Galiczu i spoczął w soborze Archangielskim w Moskwie. Nie ożenił się i nie pozostawił dzieci. Jest świętym rosyjskiej Cerkwi.
- 4 ? FIODOR JURIEWICZ. Odnotowany w *Europäische Stammtafeln*, nie uwzględniony natomiast w tablicach Baumgartena i Dwo-rzaczka.

WDSCH JHRECHERZ
KOSCHKI

1434

Ojciec: JERZY DYMITRIEWICZ | s. 318

Matka: ANASTAZJA JURIEWNA | s. 319

Rodzeństwo: BIOGR. JERZEGO DYMITRIEWICZA

Ж

Jego przydomek tłumaczyć można jako „patrzący z ukosa” („zezowaty”); niektórzy historycy wiążą go z faktem oślepienia Wasyla. Urodził się jako najstarszy syn Jerzego Dymitriewicza przed 1420, przypuszczalnie ok. 1410. Pierwsza wzmianka o nim pochodzi z 1433. Wiosną 1434 obok ojca i młodszego brata uczestniczył w zdobyciu Moskwy, a po śmierci Jerzego Dymitriewicza w czerwcu tegoż roku zajął tron moskiewski. Niebawem jednak został zań usunięty przez Wasyla II i sprzymierzonych z nim młodszych braci, po czym osiadł w odziedziczonym po ojcu Zwienigorodzie. W 1435 zawarł pokój z Wasylem II, od którego uzyskał księstwo dmitrowskie, lecz już w następnym roku podjął kolejną próbę opanowania Moskwy. Pokonany opodał wioski Skorjatin w księstwie rostowskim, dostał się do niewoli Wasyla II, który nakazał wyłupić mu oczy (wedle innych danych jedno oko).

Zmarł, najprawdopodobniej nie odzyskawszy wolności, w 1448 (11 listopada?) i został pochowany w soborze Archangielskim na moskiewskim Kremlu.

Małżonka Wasyla Juriewicza Kosookiego:

Poślubiona w latach 1429–33:

(ANASTAZJA?) ANDRIEJEWNA

KSIEŻNICZKA RUSKA

Jej imię nie jest znane, była ona córką Andrzeja Władymirowicza Młodszego, księcia radoneskiego z bocznej linii moskiewskich Monomachowiczów (zob. biogr. Iwana I Kality). Nie zachowały się żadne daty z jej życia. Małżeństwo to pozostało najpewniej bezdzietne.

**ԾԱՌՈՒՄ ԼՈՐԵՄԻՇ
ՏՅԵՄԱԿԱ**

1446-1447

Ojciec: JERZY DYMITRIEWICZ | s. 318

Matka: ANASTAZJA JURIEWNA | s. 319

Rodzeństwo: BIOGR. JERZEGO DYMITRIEWICZA

Ж

Urodził się jako drugi syn Jerzego Dymitriewicza w nieznanym czasie między 1400 a 1422, zapewne po 1410. Przydomek księcia wywodził się przypuszczalnie od tatarskiego słowa oznaczającego „ozdabiać”, „upiększać” (A.A. Zimin). W źródłach pojawia się po raz pierwszy obok starszego brata Wasyla w 1433. W następnym roku wspólnie z młodszym bratem i imiennikiem dopomógł Wasylowi II w odzyskaniu tronu moskiewskiego, w zamian za co otrzymał Uglicz oraz Rzew (czerwiec 1434). Po śmierci Dymitra Młodszego w 1440 (1441) uzyskał część jego władztwa z Galiczem. Korzystając z uwięzienia Wasyla, w lutym 1446 zajął Moskwę i przybrał tytuł wielkiego księcia, jednak z początkiem następnego roku opozycja bojarów zmusiła go do ucieczki. Niezrażony niepowodzeniem, nie zaprzestał walk o tron moskiewski, co po serii porażek na polach bitewnych kosztowało go utratę dziedzictwa: księstw uglickiego i rzewskiego w 1447 (1448) oraz galickiego w 1450. Zbiegł wówczas do Nowogrodu Wielkiego i tam osiadł.

Z początkiem lipca 1453 został otruty w książęcym dworze Gorodiszczu przez kucharza, będącego na usługach Wasyla II Ślepego, zmarł po 12 dniach agonii 17 lub 18 lipca. Wedle przekazów latopisarskich ciało księcia złożono w monasterze Juriewskim (św. Jerzego) w Nowogrodzie, jednak badania archeologiczne dowiodły, że znalazł on pochówek w soborze Sofijskim (Mądrości Bożej), w sarkofagu omyłkowo przypisywanym żyjącemu dwa stulecia wcześniej księciu Fiodorowi Jarosławowiczowi (por. ROZDZIAŁ II, biogr. Jarosława II Wsiewołodowicza).

Małżonka Dymitra Juriewicza Szemiaki:

Poślubiona w 1437:

ZOFIA DYMITRIEWNNA

KSIĘŻNICZKA RUSKA

Wywodziła się z linii Rościsławowiczów smoleńskich (zob. ROZDZIAŁ I, biogr. Rościsława I Mścisławowicza), była córką Dymitra Wasylewicza, księcia zaozerskiego, i jego nieznannej z imienia żony, wywodzącej się z litewskich Giedyminowiczów (oboje zostali w późniejszym czasie świętymi rosyjskiej Cerkwi). Po śmierci męża wyjechała na Litwę. Zmarła tam po 1456.

Dzieci Dymitra Juriewicza Szemiaki (1–2):

- 1 IWAN DYMITRIEWICZ SZEMIAKIN. Urodził się przed 1437, zapewne w Ugliczu. Po śmierci ojca (1453) opuścił Nowogród Wielki i udał się do Pskowa, gdzie został życzliwie przyjęty i osadzony na książęcym tronie. W następnym roku musiał jednak uchodzić przed wielkim księciem moskiewskim do krewnych matki na Litwę. Otrzymał tam od Kazimierza Jagiellończyka w lenno Ryłsk oraz Nowogród Siewierski. W źródłach wzmiankowany jest po raz ostatni w 1463. Według A. Bobrowa jest on tożsamy z latopisarzem, mnichem z monasteru Cyrylo-Biełozierskiego, EUFROZYNEM BIEŁOZIERSKIM.

Jego żona nie jest znana; dochował się kilkorga dzieci (A–F):

- A WŁODZIMIERZ IWANOWICZ. Zmarł w dzieciństwie.
- B IWAN IWANOWICZ. Zmarł w dzieciństwie.
- C SZYMON (SEMEN) IWANOWICZ. Po ojcu książę na Nowogrodzie Siewierskim (pierwsza wzmianka z 1488). Zmarł przed 1500. Nie ożenił się i nie pozostawił potomków.
- D WASYL IWANOWICZ SZEMIACZYCH (SZEMIAKIN). Po ojcu odziedziczył Ryłsk, a po starszym bracie – Nowogród Siewierski. W 1497, jako wasal wielkiego księcia litewskiego Aleksandra Jagiellończyka, wziął udział w zakończonej niepowodzeniem mołdawskiej wyprawie króla Polski Jana Olbrachta. Wiosną 1500 pojednał się z Iwanem III Srogim i uznał jego zwierzchność. Tak samo postąpiło w owym czasie jeszcze

kilku książąt z pogranicza litewsko-ruskiego – owa sytuacja doprowadziła do wybuchu wojny litewsko-ruskiej, zakończonej w 1509 układem pokojowym króla Zygmunta Starego z wielkim księciem moskiewskim Wasylem III, na mocy którego większość spornych księstw, w tym te należące do Szemiaczycza, została przyznana Moskwie. Stosunki Wasyla Iwanowicza z Wasylem III pogorszyły się z początkiem lat 20. XVI w. i w 1525 został on z rozkazu wielkiego księcia aresztowany. Zmarł więziony w Moskwie w 1529, zapewne skrytobójczo zgładzony.

Żona Wasyla Iwanowicza Szemiaczycza nosiła imię EUFEMII, jej filiacja nie jest znana. Po śmierci małżonka została wspólnie z córkami zesłana do monasteru Pokrowskiego (Opieki Matki Bożej) w Suzdału, gdzie zmarła w nieznanym czasie.

Dzieci Wasyla Iwanowicza Szemiaczycza (I–III):

- I IWAN WASYLEWICZ. W 1525 został uwięziony i zesłany do ławry Troicko-Sergijewskiej, gdzie postrzyżono go na mnicha. Zmarł 5 listopada 1561 w swoim klasztorze jako ostatni potomek Dymitra Juriewicza Szemiaki.
- II MARIA WASYLEWNA. Wraz z matką i siostrą została zmuszona do postrzyżyn w monasterze Pokrowskim w Suzdału. Nic więcej o niej nie wiadomo.
- III EUFROZYNA WASYLEWNA. Wraz z matką i siostrą została postrzyżona w monasterze Pokrowskim w Suzdału. Jej dalsze losy nie są znane.
- E MARIA IWANOWNA, poślubiona JERZEMU WASYLEWICZOWI, KSIĘCIU DRUCKIEMU-PUTIATYCZOWI.
- F ? IRENA IWANOWNA, małżonka SZYMONA IWANOWICZA, KSIĘCIA BIELSKIEGO. Pomijana w części opracowań. Baumgarten wzmiankuje ją jako przypuszczalną córkę Iwana Dymitrowicza Szemiakina i siostrę Wasyla Iwanowicza Szemiaczycza, której ten ostatni zawdzięczać miał powinowactwo z rodziną Mścislawskich i Bielskich (wynikające pośrednio z testamentu księcia).

- 2 ? MARIA DYMITRIEWNNA. Według Baumgartena jej mężem został w 1452 ALEKSANDER WASYLEWICZ, KSIĄŻĘ CZARTORYSKI, od 1440 poddany wielkiego księcia moskiewskiego, z ramienia którego dzierżył godność namiestnika Pskowa oraz Nowogrodu Wielkiego, od 1461 z powrotem na Litwie, właściciel dóbr łohojskich (zm. po 1476), syn Wasyla Konstantynowicza, księcia Czartoryskiego z bocznej linii Giedyminowiczów. Źródłom znanych jest pięcioro ich dzieci; jedyny syn, który dożył dorosłości, Szymon Aleksandrowicz, książę Czartoryski, namiestnik kamieniecki, starosta czeczerski i propojski (zm. ok. 1524), dochował się jedynie córek i na nim wygasła ta gałąź rodu Czartoryskich. Maria Dymitriewna zmarła w 1456.

ИЦДП III СГӨДИ

1462-1505

Ojciec: WASYL II ŚLEPY | s. 311
Matka: MARIA JAROSŁAWOWNA | s. 313
Rodzeństwo: BIOGR. WASYLA II

Zwany był również SPRAWIEDLIWYM oraz GARBATYM (GARBUSEM). Urodził się 22 stycznia 1440 w moskiewskim Kremlu. W 1448 (lub 1450) ojciec ustanowił go swoim następcą i nominalnym współregentem, a po śmierci Wasyla II w 1462 wstąpił na moskiewski tron; jako pierwszy książę ruski od ponad 200 lat nie zabiegał o uzyskanie jarłyku od chana tatarskiego. Uznawany jest za twórcę scentralizowanego państwa moskiewskiego, do którego przyłączył szereg udzielnych księstw, m.in. Jarosław (1463), Rostów (1474) i Twer (1485), a przede wszystkim Nowogród Wielki (1478). Korzystając ze słabości Ordy, w 1480 ostatecznie zaprzestał płacenia wychodu, co jest symboliczną datą kończącą niemal dwu- i półwieczną zależność Rusi od Tatarów. Pod wpływem drugiej żony, Bizantyjki, zaczął oficjalnie posługiwać się tytułem „wielkiego księcia (cara, gosudara) Wszechrusi”, którego używali już niektórzy z jego poprzedników. 5 lutego 1494 w Moskwie podpisał z Aleksandrem Jagiellończykiem traktat pokojowy, na mocy którego Litwa zrzekła się pretensji do Nowogrodu, Pskowa, Tweru, Riazania oraz Wiaźmy i uznawała prawa wielkiego księcia moskiewskiego do tytułu suwerena całej Rusi. Zawarty po klęsce wojsk litewskich nad brzegami rzeki Wiedroszy kolejny rozejm (28.03/2.04.1503) przywracał moc traktatowi z 1494, a ponadto gwarantował Iwanowi księstwa czernihowskie i nowogrodzko-siewierskie oraz Toropiec.

Zmarł 27 października 1505 na Kremlu i został pochowany u boku przodków w kremlowskim soborze pw. Michała Archanioła (Archangielskim).

Małżonki Iwana III Srogiego (Wielkiego):

1. Poślubiona 4 lipca (czerwca?) 1452 w soborze Spaso-
-Preobrażeńskim na Kremlu:

MARIA BORYSOWNA

KSIEŻNICZKA RUSKA

Była córką Borysa Aleksandrowicza, wielkiego księcia twerskiego (potomka Aleksandra II Michajłowicza, zob. ROZDZIAŁ II), i jego pierwszej żony Anastazji Andriejewnej, córki Andrzeja Dymitriewicza, księcia możajskiego, wnuczki Dymitra Dońskiego (zob. w jego biogr.). Urodziła się ok. (w) 1442 w Twerze, a zmarła nagle 22 kwietnia 1467 na moskiewskim Kremlu (otruta?) i spoczęła w monasterze Wozniesieńskim (Starodziejewiczym). W 1929 jej prochy przeniesiono do soboru Archangielskiego na Kremlu.

2. Poślubiona *per procura* 31 maja 1471 w bazylice św. Piotra w Rzymie (w rycie katolickim) i osobiście 12 listopada 1472 w soborze Uspieńskim na Kremlu (w obrządku prawosławnym):

ZOFIA FOMINICZNA

DE DOMO ZOE PALEOLOG

Była córką Tomasza Paleologa, despoty Morei, brata ostatniego cesarza wschodniorzymskiego (bizantyjskiego) Konstantyna XI, i jego żony Katarzyny, córki Asano Centurione II Zaccarii, barona Arkadii. Urodziła się ok. 1455 lub nieco wcześniej, w latach 1448–51. Wkrótce po zajęciu despotatu morejskiego przez Turków, w 1465 Zoe wspólnie braćmi wyjechała w ślad za ojcem do Rzymu, gdzie dzieci Tomasza Paleologa zostały adoptowane przez papieża Sykstusa IV i wychowywały się odtąd na jego dworze. Małżeństwo Zoe z wielkim księciem moskiewskim zaaranżował papież Paweł II; przed zaślubinami przyjęła ona prawosławie oraz imię Zofii. Zyskała niemały wpływ na męża, jednak przez poddanych nie była lubiana (oskarżano ją m.in. o otrucie pasierba, Iwana Młodego). Doprowadziła do uwięzienia Dymitra Iwanowicza Wnuka i ustanowienia najstarszego syna sukcesorem moskiewskiego tronu. Zmarła 7 kwietnia 1503 na moskiewskim Kremlu i spoczęła monasterze Wozniesieńskim (Starodziejewiczym); w 1929 jej szczątki przeniesiono do soboru Archangielskiego.

Potomstwo Iwana III Srogiego (Wielkiego):

Dzieci z pierwszego małżeństwa (1–2):

- 1 ? CÓRKA (IMIĘ ZAKONNE ALEKSANDRA). Zakłada się, że mniszka Aleksandra, pochowana latem 1525 w monasterze Pokrowskim w Suzdału, gdzie jej grobowiec nadal się znajduje, była córką Iwana III, najprawdopodobniej z pierwszego małżeństwa. Jeśli tak było, musiała przyjść na świat pomiędzy 1458 (narodziny Iwana Młodego) a wiosną 1467 (śmierć Marii Borysownej). Wedle innej hipotezy pochodziła ona z drugiego małżeństwa Iwana III i jest być może tożsama z jedną z córek Zofii Paleolog noszących imię Heleny (zob. niżej) – w takim wypadku jej narodziny należałoby kłaść na okres między 1474 (rok przyjścia na świat pierwszego dziecka Iwana i Zofii) a 1490 (urodzenie przez Zofię ostatniego znanego dziecka).
- 2 IWAN IWANOWICZ (MŁODY). Na świat przyszedł 15 lutego 1458 (1456?) w moskiewskim Kremlu. W 1472 został przez ojca wyznaczony regentem na czas nieobecności wielkiego księcia w Moskwie. W 1477 Iwan III mianował go swoim współrządcą w wielkim księstwie moskiewskim. W 1485 towarzyszył ojcu w wyprawie na Twer i po wypędzeniu wuja, Michała Borysowicza, został ustanowiony wielkim księciem twerskim. Z początkiem 1490 zapadł na tajemniczą chorobę stawów (według szeroko rozpowszechnionych pogłosek został otruty z polecenia macochy) i zmarł 7 marca w twerskim kremlu. Ciało odwieziono do Moskwy i złożono obok przodków księcia w soborze Archangielskim.

Żoną Iwana Iwanowicza została 6 stycznia 1482 lub 1483:

HELENA (W PRAWOSŁAWIU ZOFIA) STEFANOWNA, HOSPODARÓWNA MOŁDAWSKA. Choć pochodziła z Mołdawii, na Rusi zyskała miano WOŁOSZANKI. Była dalszą kuzynką Iwana, córką Stefana III Wielkiego, hospodara mołdawskiego z dynastii Bogdanowiczów, oraz jego drugiej żony Eudoksji Olelkownej, córki Olelka (Aleksandra) Władymirowicza, księcia kopylskiego, słuckiego i kijowskiego, małżonka księżniczki moskiewskiej Anastazji Wasylewnej (zob. biogr. Wasyla I Dymitriewicza). Urodziła się zapewne ok. 1465. Od śmierci małżonka sprawo-

wała opiekę nad synem, w lutym 1498 wyznaczonym następcą moskiewskiego tronu. Rywalizacja Heleny-Zofii i skupionego wokół niej stronnictwa z frakcją drugiej żony teścia, Zofii Paleolog, forsującej kandydaturę własnego syna, Wasyla, zakończyła się porażką Wołoszanki – w nie do końca jasnych okolicznościach wiosną 1502 Iwan III nakazał aresztowanie synowej i wnuka, po czym mianował dziedzicem Wasyla. Helena-Zofia została zgładzona 18 stycznia 1505 w kremłowskim lochu. Ciało złożono w tradycyjnym miejscu pochówków moskiewskich wielkich księżnych: monasterze Wozniesieńskim (Starodzieviczym) na Kremlu. Po zniszczeniu klasztoru w 1929 jej prochy przeniesiono do soboru Archangielskiego.

Dzieci (A–C):

- A DYMISTR IWANOWICZ WNUK. Przydomek księcia wskazywał na jego bezpośrednie pokrewieństwo z panującym wielkim księciem Iwanem III i podkreślał prawa Dymitra do moskiewskiego tronu. Urodził się on 10 października 1483 w moskiewskim Kremlu. Jako potencjalny następca Iwana III, stał się w 1497 obiektem zamachu planowanego przez stronników Zofii Paleolog i jej syna Wasyla. Po wykryciu spisku Wasyl został odsunięty od dziedziczenia, a 4 lutego 1498 w soborze Uspieńskim na moskiewskim Kremlu miała miejsce koronacja Dymitra na wielkiego księcia, koregenta dziada. Niemniej jednak wiosną 1502, na skutek intryg Zofii Paleolog, Dymitr i jego matka zostali aresztowani, a następcą tronu oficjalnie ogłoszono Wasyla (wstąpił nań w 1505 jako Wasyl III). Dymitr zmarł 14 lutego 1509 „z głodu oraz zimna” w kremłowskich lochach. Został pochowany u boku ojca w soborze Archangielskim.
- B IWAN IWANOWICZ. Urodzony 15 lutego 1485 (w Moskwie), umarł w dzieciństwie. Można przypuszczać, że pochowano go w nekropolii książąt moskiewskich w kremłowskim soborze Archangielskim.
- C ? CÓRKA (IMIĘ NIEZNANE). Nie uwzględniona w większości opracowań. Domniemana małżonka FIODORA IWANOWICZA, KSIĘCIA MŚCISŁAWSKIEGO (zm. 1540).

Dzieci z drugiego małżeństwa (1–12):

- 1 ANNA IWANOWNA. Pominięta przez Baumgartena. Urodziła się w 1474, najprawdopodobniej na moskiewskim Kremlu, gdzie wkrótce zmarła i gdzie spoczęła w soborze Archangielskim.
- 2 HELENA IWANOWNA. Na świat przyszła 18 kwietnia 1475 (1474?) na Kremlu, gdzie zmarła 9 maja 1476 i gdzie także spoczęła w nekropoli rodowej w soborze Archangielskim.
- 3 ? FIEDOSJA IWANOWNA. Nie uwzględniona przez Baumgartena. Urodzona w maju 1475, zmarła w dzieciństwie.
- 4 HELENA IWANOWNA. Urodziła się 19 maja 1476 na moskiewskim Kremlu. Jej mężem został poślubiony dnia 15 lutego 1495 w katedrze św. Stanisława i Zygmunta w Wilnie ALEKSANDER JAGIELLOŃCZYK, WIELKI KSIĄŻĘ LITEWSKI OD 1492, KRÓL POLSKI OD 1501 (ur. Kraków 5.08.1461, zm. Wilno 19.08.1506), syn Kazimierza IV Jagiellończyka, króla Polski i wielkiego księcia litewskiego z dynastii Jagiellonów (bocznej linii Giedyminowiczów), i jego żony Elżbiety, córki Albrechta II, króla rzymsko-niemieckiego, czeskiego i węgierskiego. Z racji odmowy zmiany wyznania, Helena nie została ukoronowana na królową polską. Z Aleksandrem dzieci nie miała. Zmarła, być może otruta z rozkazu kanclerza litewskiego Mikołaja Radziwiłła, 20 stycznia 1513 w Brasławiu. Została pochowana w nieistniejącej już dziś cerkwi Przenajświętszej Bogurodzicy w Wilnie.
- 5 WASYL III IWANOWICZ | s. 340
- 6 JERZY IWANOWICZ. Urodził się 23 marca 1480 w moskiewskim Kremlu. Zgodnie z testamentem Iwana III otrzymał w 1505 Dmitrow, Zwienigorod, Kaszyn, Rużę, Briańsk i Sierpiejsk, jednak ścisłą kontrolę nad nim i jego ziemiami sprawował wielki książę moskiewski, który otoczył brata własnymi zaufanymi. Próbuąc zrzucić ów nadzór, Jerzy planował wyjazd na Litwę, jednak konflikt między braćmi udało się zażegnać. Po śmierci Wasyla III (1533) Jerzy został przez regentkę Helenę Glińską zmuszony do złożenia przysięgi na wierność jej trzyletniemu synowi Iwanowi IV (Groźnemu), lecz wkrótce wspólnie z braćmi Iwanem i Andrzejem Szujskimi zawiązał spisek celem obalenia bratanka. Konspirację książąt nieba-

wem wykryto i w 1534 Jerzy został aresztowany. Zmarł zamorzony głodem 3 sierpnia 1536 w kremłowskim lochu, a spoczął w soborze Archangielskim na Kremlu.

Być może żoną Jerzego Iwanowicza była poślubiona sekretnie (Wasył III zabronił braciom żenić się zanim on sam spłodzi syna) EUFROZYNA nieznanej filiacji. Ów mariaż jest całkowicie przemilczany w większości opracowań. Możliwe też, że zachodzi tu pomyłka z żoną młodszego brata Jerzego, Andrzeja Iwanowicza (zob. s. 336).

- 7 DYMITR IWANOWICZ. Zwany ŻYŁKĄ, urodził się 6 października 1481 na moskiewskim Kremlu. Po śmierci ojca w 1505 otrzymał zgodnie z jego zapisem Uglicz oraz pomniejsze grody: Hlepień, Rogaczew, Zubcow, Opoki, Mieszczowsk, Opakow i Mołogę. Był jednym z dowódców armii moskiewskiej w tragicznej dla Rosjan kampanii kazańskiej (1506), później towarzyszył bratu Wasylowi III pod murami Smoleńska, niemniej w chwili zdobycia miasta w 1514 brał udział w obronie podmoskiewskiego Sierpuchowa przed Tatarami. Zmarł bezżennie (Wasył III zabronił braciom zawierania małżeństw nim jemu samemu narodzi się syn, co nastąpiło dopiero w 1530) 14 lutego 1521 w swojej rezydencji w Ugliczu i spoczął w soborze Archangielskim na moskiewskim Kremlu.
- 8 EUDOKSJA IWANOWNA. Urodziła się w lutym 1483 (lub ok. 1492) na moskiewskim Kremlu, gdzie 25 stycznia 1506 poślubiła CHUDAKULĄ, KSIĘCIA (CAREWICZĄ) TATARSKIEGO, w 1506 ochrzczono go w obrządku prawosławnym pod imieniem PIOTRA IBRAHIMOWICZA (zm. Moskwa 13.03.1523, pochowany w kremłowskim soborze Archangielskim), syna Ibrahima, chana (cara) kazańskiego, i jego pierwszej żony Fatimy, księżniczki (carówny) krymskiej. Ich jedyna córka Anastazja (zm. 1540) poślubiła przedstawicieli bocznych gałęzi Rurykowiczów: księcia Fiodora Michajłowicza Mścisławskiego, bojara moskiewskiego, a po rozwodzie z nim księcia Wasyla Wasylewicz Szujskiego. Eudoksja Iwanowna zmarła 6 lutego 1513.
- 9 HELENA IWANOWNA. Urodzona 8 kwietnia 1484 (na Kremlu), umarła najprawdopodobniej w dzieciństwie. Być może jest

- ona tożsama z opisaną powyżej mniszką ALEKSANDRĄ, domniemaną córką Iwana III z pierwszego małżeństwa.
- 10 FIEDOSJA (TEODOZJA) IWANOWNA. Urodziła się 25 maja 1485 (1488?) na moskiewskim Kremlu, gdzie 13 lutego w 1500 wyszła za mąż za WASYŁA DANIELEWICZA, KSIĘCIA CHOŁMSKIEGO, BOJARA MOSKIEWSKIEGO, w 1508 osadzonego z rozkazu Wasyła III w monasterze (ur. Moskwa 1460, zm. Biełoozero 1524), syna Daniela Dymitriewicza, księcia na Chołmsku z jednej z gałęzi twerskiej linii Monomachowiczów (potomka księcia chołmskiego Jerzego Wsiewołodowicza, ROZDZIAŁ II, biogr. Aleksandra II Michajłowicza), i jego żony Wasylisy Iwanownej, córki Iwana Wsiewołojckiego. Fiedosja Iwanowna zmarła bezdzietnie już 12 lub 19 lutego 1501 w Moskwie.
 - 11 SZYMON (SEMEN) IWANOWICZ. Na świat przyszedł 21 marca 1487 w moskiewskim Kremlu. Po śmierci ojca (1505) otrzymał zgodnie z jego zapisem Kaługę, Bieżecki Wierch i Kozielsk. Ponieważ ziemie te były rozproszone na obszarze Rusi, władza Szymona nad owym teoretycznie udzielnym władztwem zależała w dużej mierze od starszego brata Wasyła III i była w istocie iluzoryczna. W związku z zaistniałą sytuacją, podobnie jak wcześniej jego starszy brat Jerzy, w 1511 Szymon planował ucieczkę na Litwę, w obliczu najazdu tatarskiego pozostał jednak na Rusi i w kolejnym roku z powodzeniem bronił Kaługi przed wojskami chana krymskiego Mengli Giraja. W 1518 towarzyszył Wasylowi III podczas wyprawy do Wołoka (Wołokołamska). Zmarł niespodziewanie krótko potem, 26 czerwca 1518 – możliwe, że otruty z rozkazu brata. Ciało księcia złożono tradycyjnie w soborze Archangielskim na moskiewskim Kremlu. Posłuszny zakazowi Wasyła III, nie założył rodziny.
 - 12 ANDRZEJ IWANOWICZ. Urodził się 5 sierpnia 1490 na moskiewskim Kremlu. Po śmierci ojca (1505) objął udzielne władztwo ze Staricą, Wiereją, Wyszogorodem na Jachromie, Aleksinem, Lubuckiem, Chołmem i Nowym Gorodkiem. Po śmierci Wasyła III w 1533 wraz ze starszym bratem Jerzym złożył przysięgę na wierność Iwanowi IV, lecz wobec odmowy regentki

przekazania mu dodatkowych ziem, obrażony, wyjechał do Staricy. Wkrótce skupiło się tam wokół niego niemałe grono możnych zwaśnionych z Heleną Glińską. Stosunki z Moskwą pogorszyło jeszcze aresztowanie (1534) i śmierć (1536) księcia Jerzego Iwanowicza. W 1537 książę staricki próbował przedostać się do Nowogrodu Wielkiego i przejąć tam władzę, jednak zaraz po przybyciu do miasta został ujęty przez faworyta regentki, księcia Iwana Fiodorowicza Owczinę-Tielepniewa-Oboleńskiego. Przewieziony do stolicy i osadzony w kremlo wskim lochu, został tam zgładzony 10 lub 11 grudnia 1537. Pochowano go uroczyście w soborze Archangielskim.

Żoną Andrzeja Iwanowicza została poślubiona 22 lutego 1533 w Moskwie:

EUFROZYNA ANDRIEJEWNA, KSIĘŻNICZKA CHOWAŃSKA, córka Andrzeja Iwanowicza, księcia Chowańskiego z bocznej linii dynastii Giedyminowiczów. Urodziła się w 1516. Po stłumieniu buntu męża, w latach 1537–40 była wraz z synem więziona w Moskwie. Popierała Włodzimierza w jego staraniach o wyznaczenie go sukcesorem carskiej korony podczas choroby Iwana IV (1553), oboje jednak zmuszono do złożenia przysięgi na wierność carewiczowi Dymitrowi Iwanowiczowi. W 1563 z rozkazu Iwana Groźnego została postrzyżona w kremlo wskim monasterze Afanasjewskim i przyjęła imię EUDOKSJI. Później uzyskała zgodę na przenosiny do monasteru Woskriesieńskiego pod Moskwą, który mogła opuszczać jedynie na wizyty w sąsiednich klasztorach. W 1569 podzieliła los syna jako ofiara carskich represji – wspólnie z towarzyszącymi jej mniszkami, w tym zapewne bratową Iwana Groźnego, Aleksandrą (Julianą Dymitriewną Palecką), została utopiona 15 lub 20 października w rzece Szeksnie (wedle innej wersji uduszono ją dymem w kajucie statku podczas podróży do Moskwy). Spoczęła albo w klasztorze Goricko-Woskriesieńskim, gdzie w 2007 natrafiono na pochówki, przypisane Eufrozynie-Eudoksji i Julianie-Aleksandrze, albo w tradycyjnym miejscu pochówku moskiewskich wielkich księżnych w kremlo wskim monasterze Wozniesieńskim (Starodziejczym).

Syn (wedle Baumgartena był jeszcze syn ANDRZEJ, książę Ruzy, wzmiankowany przez jeden z latopisów, pomijany w większości opracowań):

WŁODZIMIERZ ANDRIEJEWICZ. Urodził się w ostatnich miesiącach 1533 na moskiewskim Kremlu i praktycznie od tej chwili do 1540 był wraz z matką carskim więźniem. Z inicjatywy książąt Szujskich, pełniących po śmierci Heleny Glińskiej regencję w imieniu Iwana IV, w grudniu 1541 odzyskał ojcowiznę. Brał później udział w licznych kampaniach wojennych prowadzonych przez cara, dowodził m.in. wojskami moskiewskimi, które w 1552 zdobyły Kazan. W trakcie poważnej choroby młodego Iwana IV (1553) był wysuwany przez opozycję bojarską jako kandydat do tronu kremlowskiego, musiał jednak złożyć przysięgę na wierność carewiczowi Dymitrowi Iwanowiczowi. Po wyzdrowieniu cara w 1554 popadł w niełaskę i został zesłany do swoich dóbr, wkrótce jednak Iwan IV zawezwał go do Moskwy i ustanowił opiekunem swego nowonarodzonego syna, carewicza Iwana. W latach 1564–66 car włączył dziedzictwo Włodzimierza do opriczniny, przekazując mu w zamian podmoskiewski Dmitrow i Romanow nad Wołgą wraz z okolicznymi siołami. Jesienią 1569 (wedle innych danych w styczniu) Włodzimierz został aresztowany pod pretekstem zamiaru otrucia cara i 9 października (lub 6 stycznia) w Słobodzie Aleksandrowskiej zmuszony wraz z żoną i dziećmi do wypicia trucizny. Spoczął w soborze Archangielskim na Kremlu.

Małżonki Włodzimierza Andriejewicza:

1. Poślubiona 31 maja 1551:

EUDOKSJA ALEKSANDROWNA, KSIĘŻNICZKA NAGOJ, córka Aleksandra Michajłowicza, księcia Nagoj; jej bratanica Maria zostanie w 1580 siódmą żoną cara Iwana Groźnego. Z nieznanых przyczyn w 1555 została oddalona przez męża i zesłana do monasteru Pokrowskiego w Suzdału, gdzie postrzyżono ją pod imieniem EUPRAKSJI. Zmarła ok. 1597 w swoim klasztorze i tam również została pochowana.

2. Poślubiona 28 kwietnia 1555:

EUDOKSJA ROMANOWNA, KSIĘŻNICZKA ODOJEWSKA, córka Romana Iwanowicza, księcia Odojewskiego. 9 października (wedle innych opracowań 6 stycznia) 1569 w podmoskiewskiej Słobodzie Aleksandrowskiej wraz z mężem i dziećmi została zmuszona do zażycia trucizny. Ciało księżnej złożono w kremłowskim monasterze Wozniesieńskim (Starodziejewiczym).

Dzieci z pierwszego małżeństwa (I–II):

- I WASYL WŁADYMIROWICZ. Urodził się w (ok.) 1552. Jako jedyny członek rodziny Włodzimierza Andriejewicza przeżył zarządzoną przez cara rzeź jego krewnych w 1569 i zgodnie z wolą Iwana Groźnego objął księstwo dmitrowskie. Zmarł krótko po kwietniu 1573 i został pochowany w soborze Archangielskim na moskiewskim Kremlu.

Według Baumgartena w 1573 ożenił się z nieznaną bliżej MARIĄ. Jej losy po śmierci Wasyla nie są znane.

- II EUFEMIA WŁADYMIROWNA. Urodziła się w (ok.) 1553. W 1570 została zaręczona z MAGNUSEM, KSIĘCIEM DUŃSKIM, KRÓLEM INFLANT (zob. niżej), jednak zmarła już w 1571 (20 stycznia?).

Dzieci z drugiego małżeństwa (I–VIII):

- I MARIA WŁADYMIROWNA. Urodziła się przed 1560. Została zgładzona wraz z niemal całą rodziną 9 października (lub 6 stycznia) 1569 w podmoskiewskiej rezydencji cara w Słobodzie Aleksandrowskiej.
- II MARIA WŁADYMIROWNA. Na świat przyszła przed lub w 1560. 22 kwietnia 1573 w Wielkim Nowogrodzie poślubiła narzeczonego swojej zmarłej przyrodniej siostry Eufemii, KSIĘCIA DUŃSKIEGO MAGNUSA, KRÓLA INFLANT W LATACH 1570–77 (koronowany przez cara 10.06.1570) (ur. Kopenhaga 26.(14?).08.1540, zm. zamek Piltyń (Piltén) 18/28.03.1583), syna Chrystiana III, króla Danii i Norwegii z dynastii Oldenburgów,

i jego pierwszej żony Doroty, córki Magnusa I, księcia saskiego na Lauenburgu. Dochowali się dwu zmarłych w młodości córek. Po śmierci męża Maria została mniszką, przyjmując imię MARFY. Zmarła 13 czerwca 1597 (lub po 1611).

- III EUDOKSJA WŁADYMIROWNA. Urodziła się 20 stycznia 1560 (lub 1561), a zmarła 20 listopada 1570. Została pochowana w monasterze Wozniesieńskim (Starodziewiczym) w Moskwie.
- IV ? FIEDOSJA WŁADYMIROWNA. Wzmiankowana jedynie przez brytyjskiego historyka J. Martina. Urodzona jakoby w 1562, zmarła w 1594.
- V JERZY WŁADYMIROWICZ. Urodził się w 1563, a 9 października (wedle innych opracowań 6 stycznia) 1569 w Słobodzie Aleksandrowskiej wespół z rodzicami i niemal całym rodzeństwem został otruty z rozkazu Iwana Groźnego.
- VI IWAN WŁADYMIROWICZ. Urodził się 6 stycznia 1569 i 9 października (względnie w tym samym dniu) w Słobodzie Aleksandrowskiej na polecenie Iwana IV został pozbawiony życia przez podanie trucizny.
- VII ANASTAZJA WŁADYMIROWNA. Zmarła 7 stycznia 1568.
- VIII TATIANA WŁADYMIROWNA. Zmarła 8 stycznia 1564.

УДѢЛ III
ИПДПЕЦНІСЗ

1505-1533

Ojciec: IWAN III SROGI (WIELKI) | s. 328

Matka: ZOFIA FOMINICZNA | s. 330

Rodzeństwo: BIOGR. IWANA III

Urodził się 25 marca 1479 w moskiewskim Kremlu. Z początkiem 1498 popadł wraz z matką w niełaskę za próbę odsunięcia od tronu Dymitra Iwanowicza Wnuka (zob. w biogr. Iwana III), który w lutym został wyznaczony sukcesorem wielkoksiążęcej mitry. Niemniej już 21 marca 1499 ojciec przekazał Wasylowi w zarząd księstwo nowogrodzkie i pskowskie, a w 1502 uwięził wnuka i 14 kwietnia tego roku mianował syna koregentem. Po śmierci ojca w 1505 wstąpił na tron moskiewski. Przyłączył do Moskwy ostatnie z dawnych księstw dzielnicowych (w 1510 Psków, w 1521 Riazania i rok później Nowogród Siewierski, a w 1514 Smoleńsk). Podobnie jak jego bezpośredni poprzednicy, posługiwał się tytułem „wielkiego księcia (cara) Wszechrusi”. W liście cesarza rzymsko-niemieckiego Maksymiliana I w 1514 tytułowany był przez Habsburga „cesarzem Wszechrusi”, co stało się jedną z podstaw przyjęcia przez Piotra I godności imperatora w 1721.

Zmarł na skutek ropienia (możliwe, że był to nowotwór) 4 grudnia 1533 na moskiewskim Kremlu i został pochowany w kremłowskim soborze Archangielskim.

Małżonki Wasyla III Iwanowicza:

1. Poślubiona 4 września 1505 w kremłowskim soborze Uspieńskim:

SALOMONIDA (SALOMEA) JURIEWNA (ŚW. ZOFIA SUZDAŁSKA)

DE DOMO SABUROWA

Była córką bojara Jerzego Konstantynowicza Saburowa, potomka rodu wywodzącego się ze wspólnego pnia z Godunowami (zob. ROZDZIAŁ IV, biogr. cara Borysa Godunowa). W listopadzie 1525

jej bezpłodne małżeństwo z Wasylem III zostało anulowane za zgodą metropolity, a następnie Salomonidę zamknięto wbrew jej woli w moskiewskim monasterze Spaso-Roźdiestwieńskim i postrzyżono na mniszkę. Następnie została wywieziona do monasteru Pokrowskiego w Suzdału (gdzie według niewiarygodnych przekazów urodziła nieślubnego syna, Jerzego, który miał być później uznany przez Wasylę III). Zmarła 18 grudnia 1542 w swoim suzdalskim klasztorze i tam także spoczęły jej zwłoki. W 2007 została zaliczona w poczet świętych rosyjskiej Cerkwi.

2. Poślubiona 27 stycznia 1527 w soborze Uspieńskim:

HELENA WASYLEWNA

DE DOMO KSIĘŻNICZKA GLIŃSKA

Była ona córką Wasyla Lwowicza, księcia Glińskiego, potomka rodu pochodzenia tatarskiego, oraz jego żony Anny Stefanownej, córki Stefana (Istvana) Jaksica z Nagylak. Urodziła się zapewne w latach 1506–10 (ok. 1508). Po śmierci męża (1533) dokonała zamachu stanu, odsuwając ustanowionych przez niego strażników (regentów), po czym wspólnie z faworytem, księciem Iwanem Fiodorowiczem Owcziną-Tielepniewem-Oboleńskim, objęła rządy w imieniu trzyletniego syna. Zmarła nagle, prawdopodobnie otruta z poduszczenia książąt Szujskich, 3 lub 4 kwietnia 1538 na Kremlu. Została pochowana w kremłowskim monasterze Wozniesieńskim (Starodziejewiczym). Po zniszczeniu klasztoru w 1929 wszystkie pochówki przeniesiono do soboru Archangielskiego.

Dzieci Wasyla III Iwanowicza:

Synowie z drugiego małżeństwa (1–2):

- 1 IWAN IV GROŹNY | ROZDZIAŁ IV
- 2 JERZY WASYLEWICZ. Na świat przyszedł 30 października 1532 na Kremlu. Chłopiec był głuchoniemy i opóźniony w rozwoju („bez rozumu i pamięci”) – zwano go GŁUPIM JERZYM – i z tej przyczyny nigdy nie był brany pod uwagę jako kandydat do tronu. Ojciec wyznaczył mu w testamencie udzielne księstwo z Ugliczem, Cherkizowem, Mołogą, Kaługą, Bieżeckiem (Bieżeckim Wierchem), Małojarosławcem, Miedyniem i Mieszczowskiem – tym rozległym władztwem zarządzała od 1547 małżonka Je-

rzego. Uczestniczył w szeregu wyprawach wojennych brata, m.in. w kampanii kazańskiej w 1550. Zmarł śmiercią naturalną 24 lub 25 listopada 1563 na moskiewskim Kremlu i został pochowany w soborze Archangielskim. Był ostatnim udzielnym księciem w historii Rosji.

Żoną Jerzego Wasylewicza została 3 listopada 1547 (1548?) w kremłowskim soborze Uspieńskim:

JULIANA DYMITRIEWNA, KSIĘŻNICZKA PALECKA (IMIĘ ZAKONNE ALEKSANDRA), córka Dymitra Fiodorowicza, księcia Paleckiego, oraz jego nieznaney żony. Po śmierci małżonka postrzygła się na mniszkę w moskiewskim monasterze Nowodziewiczym. Później zapewne przeniosła się do monasteru Goricko-Woskriesieńskiego w Goricach, a w 1569 podzieliła los wdowy po księciu staryckim Andrzeju Iwanowiczu (zob. w biogr. Iwana III) – 15 lub 20 października wraz z Eufrozyną-Eudoksją i towarzyszącymi im mniszkami została utopiona w Szeksnie. Ciała złożono albo w monasterze Goricko-Woskriesieńskim, gdzie w 2007 odkryto dwa pochówki, przypisywane pomordowanym księżnym, albo też w monasterze Nowodziewiczym w Moskwie.

Syn:

WASYL JURIEWICZ. Urodzony 6 marca 1559, najprawdopodobniej w książęcym dworze w Ugliczu, zmarł 20 lutego następnego roku.

